Europäische Union. Europäischer Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro regionální rozvoj.

SN CZ
Ahoj sousede. Hallo Nachbar.
Interreg V A / 2014–2020

ZMAPOVÁNÍ TRADIČNÍCH ŘEMESEL V ČESKO-NĚMECKÉM POHRANIČÍ

Část – české území

Zpracovatel:

MariánskolázeŔsko, o.p.s.
TŚi Sekery 157
353 01 TŚi Sekery

Datum vyhotovení: Śjen 2016

Projekt „Tradiční řemesla v regionu Euregio Egrensis“, Číslo projektu: 100247747
Projekt je financován z prostředků Evropské Unie.

Obsah

ÚVOD 3

KRAJKÁř STVÍ 5

ZPRACOVÁNÍ Kš ĢE 19

OBUVNICTVÍ 19

RUKAVIĻKÁř STVÍ 21

BRAĢNÁř STVÍ, ř EMENÁř STVÍ A SEDLÁř STVÍ 21

TESAř STVÍ 42

TRUHLÁř STVÍ 49

KOVÁř STVÍ 62

ř EZBÁř STVÍ/ BETLÉMÁř STVÍ 82

SHRNUTÍ 95

ÚVOD

Řemesla bývala v minulosti nutnou součástí života a vycházela z potřeb lidí. Většina řemeslných výrobků sloužila jejich uživateli k obživě a obstarání základních potřeb. Proto na každém statku musel být kovář, truhlář, tesař, kolař, sedlář… Buď tato řemesla uměl sám statkář, nebo musel řemeslníky zajistit jiným způsobem. K tomu, aby mohl statkář obdělávat pole, potřeboval koně, případně i u chudých voly. Kovář vyráběl podkovy, různé zemědělské nářadí (radlice, kosy, lopaty, rýče, motyky apod.), řemeslné nástroje nebo železné prvky koňských postrojů. Z kůže se vyráběla sedla, postroje pro koně a dobytek, na výrobě povozů spolupracoval truhlář, kovář, kolař. A tak by bylo možné pokračovat dále.

Česko-německé pohraničí je velmi specifické svými přírodními podmínkami. Zemědělským plodinám se zde moc nedařilo, byl to velmi chudý kraj. Oblast Krušnohoří se potýkala také s problémem nedostatku pracovních příležitostí, zejména po úpadku hornictví v 17. století. Následkem toho byla velmi nízká životní úroveň místního obyvatelstva, které si muselo hledat nové zdroje obživy. Proto v tomto příhraničním regionu postupně vznikala celá řada domácích rukodělných výrob a živností, někdy i velmi specifických. Bylo to např. paličkování krajek, výroba dřevěných hraček, líc, hudebních nástrojů, hřebíků, přezek a prýmků, žití punčoch a rukavic, výroba knoflíků, kartáčů a hřebenů. Většina těchto výrob zanikla během 19. století s nástupem tovární velkovýroby, ale některé, jako např. krajkářství nebo rukavičkářství, se transformovaly z ruční na strojovou výrobu.[1]

Řemesla, která dnes označujeme jako tradiční, vznikla tedy především jako nutnost zabezpečit řemeslníkovu svoji vlastní potřebu nebo obživu. Specifický regionální ráz dával výrobkům použitý materiál, který byl v dané oblasti nejdostupnější, nebo použitá tradiční technologie, která byla léty ozkoušená jako nejefektivnější a byla předávaná z generace na generaci. Ale i v rámci tradičních řemesel docházelo vlivem civilizačního vývoje k určitému procesu modernizace technologických postupů z důvodu zefektivnění výroby. Proto jsme se i my snažili v rámci mapování řemesel v česko-saském pohraničí zjistit, do jaké míry je možné inovovat řemeslo a používané technologie, abychom stále mohli výsledný produkt považovat za tradiční.

Tento dokument popisuje celkem šest vybraných řemesel tradičně spojených s příhraničním česko-saským regionem. U každého řemesla je krátký úvod popisující historický vývoj řemesla a jeho tradici

[1] SOKOLOVSKO Časopis obyvatel a přátel Sokolovka, č. 1/2010, Článek „Zaniklé domácí výroby v Krušných horách – 1., Stanislav Bucharovič

v regionu. Stěžejní částí jsou však rozhovory s aktivními řemeslníky, kteří se popisovanému řemeslu věnují a snaží se o udržení jeho tradice. Všichni řemeslníci odpovídali na následujících **10 otázek**, které byly pro všechny řemeslníky stejné:

1. Aktuální kontakt.

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučil/a (vyučení, rodinná tradice, jiné)?

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

4. Na jaké výrobky se v rámci svého řemesla specializujete?

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pocházejí?

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční? (dle názoru řemeslníka)

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

Účelem dokumentu díky tomu může být porovnávat různé pojetí řemesla a subjektivní pohled řemeslníků, především na otázky spojené s problematikou tradice, tradičních materiálů a metod. Snahou bylo vytvořit dokument mapující aktuální situaci v oblasti tradičních řemesel, nikoliv čistě teoretický popis dané oblasti.

KRAJKÁŘSTVÍ

Paliļkování krajek bylo v minulosti nejvýznamnĕjší domácí výrobou západního Krušnohoří a dŧleţitým zdrojem obţivy zdejších obyvatel. Tradici paliļkování v Krušnohoří zavedla jiţ v 16. století Barbara Uttmann z Annabergu a je povaţována za zakladatelku krušnohorské krajky. Ta byla manţelkou uhlobarona a snaţila se o zlepšení sociální situace chudých obyvatel Krušnohoří. Nechala se inspirovat belgickou krajkou, kterou jí manţel vozil z cest jako dárek, a povolala krajkářku, která mĕla vyuļit místní ţeny krajkářství. Tak byla zaloţena první paliļkářská škola v Annabergu. Zaļátkem 17. století se v Annabergu pravidelnĕ každé úterý konaly paliļkářské trhy, na kterých ukazovaly paliļkářky své umĕní.[1] Původnĕ bylo paliļkování krajek zamĕstnáním pouze pro ţeny, ale s úpadkem hornictví se do paliļkování museli zapojit i muţi a dĕti a paliļkování krajek se stalo hlavním zdrojem příjmŧ domácností. Ţivotní úroveň obyvatel byla ļasto zcela závislá na poptávce po krajkách. Domácnosti krajkářek a krajkářŧ obcházel obchodník (faktor) a dodával jim nitĕ nebo hedvábí spolu se vzorníky, podle kterých vyrábĕli krajku na zakázku.

V roce 1806 byl ve Vídni zaloţen Vzorový ústav pro výrobu krajek, kam bylo vysláno i 32 dívek z Karlovarska. Po absolvování dvouletého kurzu se staly odbornými uļitelkami paliļkování krajek. První krajkářské školy v Krušnohoří byly zřízeny roku 1813 v Kraslicích, Jáchymově a Lokti. Pozdĕji jejich poļet vzrostl aţ na 15. Postupnĕ ale tyto školy zanikly, a tím seţlo i z výroby krajek podle klasických bruselských vzorŧ.

19. století a zavedení strojové výroby krajek znamenalo sníţení poptávky po rukodĕlném paliļkování. Na poklesu poptávky se nepodepsalo jen zavedení strojové výroby, ale i skuteļnost, ţe místní paliļkáři zŧstali pozadu za poţadavky trhu. Paliļkovali podle starých vzorŧ, pouţívali nekvalitní materiál, nezvyšovali svoji odbornost a málo přihlíţeli k moderním trendŧm. To změnilo aţ zřízení státních vzorkových dílen (uļňovských škol) v Perninku, Boţím Daru, Nejdku, Rudné, Přebuzi, Krásné Lípĕ, Kraslicích, Oloví, Jindřichovicích a Krajkové. Díky nim se kvalita krušnohorské krajky výraznĕ zvýšila a dohnala svĕtové výrobky. Bohuţel tyto školy naráţely na odpor místních soukromých krajkářských podnikatelŧ, kteří se jakýchkoliv novinek obávali z dŧvodu ohroţení jejich vlastních ziskŧ.

K nejvĕtším krajkářským firmám na Nejdecku patřil podnik Antona Gottschalda zaloţený r. 1750 v Jelení. Firma přesídlila v roce 1846 do Nejdku s novým jménem „Nejdecká továrna na krajky Anton

[1] Marcela Slavíková, osobní rozhovor

Gottschaldů. Firma měla stálé nákupní místo v Přebuzi, ve 20. letech 20. století jí dodávalo zboží přes 3000 krajkářek a její výrobky dosahovaly vysokých kvalit. Bohužel další vývoj událostí 20. století měl nepříznivé dopady na krušnohorské krajkářství. Nejprve to byla 1. světová válka, během níž přišel úpadek krajky, následovalo krátké oživení výroby charakteristické snahou o udržení a zvyšování kvality krušnohorské krajky. Po 2. světové válce domácí výroba krajek postupně zanikala a s odsunem německých obyvatel odešlo i velké množství krajkářek a tradice téměř zanikla. Udržela se pouze strojová velkovýroba krušnohorských krajek v závodech Krajka Kraslice.[1]

Pro paličkování potřebuje krajkářka podušku (**herduli**), která bývá většinou válcovitá. Je možné použít i plochou nebo kruhovitou herduli, ale válcovitá je nejpraktičtější, protože umožňuje paličkovat krajku libovolné délky. Herdule musí být dostatečně napěchovaná pilinami, eventuálně senem nebo slámou, aby byla dost pevná. Krajka vzniká většinou z více vláken najednou, jednodušší vzory z alespoň osmi nití, složité vzory i z několika desítek. Při paličkování se nitě různým způsobem prohazují, kroutí, uzlují, obtáčejí a proplétají. Vzor se formuje pomocí špendlíků, které se zapichují po každém prohození nitě. Vzájemným přehazováním paliček, správným utahováním nití a formování pomocí špendlíků vzniká krajka. **Paličky** jsou nejčastěji ze dřeva a měly by být hladké a lehké, aby se s nimi dobře pracovalo. Jako vzor se používá tzv. **podvinek**, což je nákres vzoru na tvrdém papíře, na kterém je vyznačen tvar a místa, kam se zabodávají špendlíky.[2]

Řemeslník: skupina žen ze spolku Krušnohorská krajka – krajkářství

Následujícího dotazování se zúčastnilo celkem 6 žen z Kraslic, které se pravidelně každou středu schází ke společnému paličkování a dalším aktivitám souvisejícím s textilní výrobou, kromě toho pořádají i různé výstavy. Hlavní organizátorkou je paní doktorka Záhejská, která toto setkání umožnila a zprostředkovala. Proto je u odpovědi na první otázku uveden její kontakt. Samotný spolek Krušnohorská krajka má sídlo v Karlových Varech a sdružuje krajkářky z celých západních Čech. Mezi jeho aktivity patří i pořádání

[1] SOKOLOVSKO Časopis obyvatel a přátel Sokolovka, č. 2/2010, Článek „Zaniklé domácí výroby v Krušných horách – 2., Stanislav Bucharovič

[2] Krušnohorská paličkovaná krajka - L. Zubačová, Krušnohorský luft 12/2012, 1-2/2013 , dostupné z: http://kvmuz.cz/public/data/upload/krusnohorska-krajka-l-zubacova-krsnohorsky-luft.pdf

různých tematických zájezdů a akcí (Krajkářské symposium ve Valašském Meziříčí, výstava ve Vamberku apod.)

1. Kontakt

MUDr. Dana Záhejská

Telefon: +420 602 953 997

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučila?

Paličkáři se své řemeslo naučili buď od svých známých, původních paličkářek z Kraslicka, sami doma z různých dostupných materiálů nebo v kurzech. Kurzy paličkování pořádá Vzdělávací spolek uměleckých řemesel v Praze a po jejich absolvování a splnění daných podmínek je možné získat i certifikát.

Členky spolku Krušnohorská krajka se nevěnují jen paličkování, ale také háčkují, pletou nebo se zabývají technikou patchworku. Pletení a háčkování se pak naučily vždy jinou od svých babiček.

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

Ženy, které se v rámci spolku Krušnohorská krajka pravidelně scházejí v Kraslicích, vykonávají své řemeslo různě dlouhou dobu – od 1,5 měsíce až po 16 let. Nejdéle, a to od roku 2000, se paličkování věnuje právě paní doktorka Záhejská a dodává, že se každý může ke spolku kdykoliv připojit a zde se paličkování naučit.

4. Na jaké výrobky se specializujete?

Hlavní činností je paličkování a s tím souvisí i výrobky, na které se ženy specializují. Jsou to tedy paličkované krajky v různých podobách (šperky, hračky, vánoční ozdoby apod.)

Dále vyrábí patchworkové, háčkované nebo pletené výrobky.

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

Materiál: nitě, příze, látky.

Nástroje: herdule se stojánkem, paličky, háčky, žlunek, frivolitkový žlunek, špendlíky, jehlice, šicí stroj.

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pochází?

Pouģívané tradiļní vzory pochází pŚeváģnĿ z PŚebuzi (v PŚebuzi byla v roce 1904 otevŚena paliļkáŚská ģkola), z Jelení, Krajkové a Rotavy. Krajka má v Kruģnohoří svoji dlouholetou tradici, dŚíve pŚes zimu paliļkovaly témĿŚ vģechny rodiny, aby byly schopny se uģivit. Dá se Śíci, ģe kaģdá rodina mĿla svŢj originální vzor, který se pŚedával z generace na generaci. ZároveŔ ale dĿlali i vzory tzv. na objednávku velkých zprostŚedkovatelŢ a distributorŢ (vĿtģinou z Nejdku). DŚíve se paliļkovaly velké ubrusy a závĿsy (pro export), deļky, límce, manģety a vsadky na povleļení, ale dneģní doba si ģádá jiné vyuģití krajky (viz otázka 10.)

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

Paliļkování, ruļní a strojové ģití, háļkování, pletení.

Pracovní postup u paliļkování je stejný, liģí se pŚedevģím pouģitým vzorem, který od sebe odliģuje jednotlivé krajkáŚské oblasti.

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

Krajka má v regionu dlouholetou tradici a poļátky krajkáŚství v ļesko-saském pŚíhraniļí se datují aģ do 16. století. Řada rodin byla na paliļkování existenļnĿ závislá, a jak je jiģ uvedeno u otázky 6., existovaly krajové, nĿkdy dokonce i rodinné, tradiļní vzory.

Ostatní techniky, které pouģívají ļlenky spolku Kruģnohorská krajka, jako je pletení, háļkování nebo ģití, jsou obecné a nedá se o nich Śíci, ģe by byly pro region typické.

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční?

Výrobou krajek a pouģitím tradiļních vzorŢ z regionu.

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

V souļasné dobĿ se prosazuje jiné pouģití ruļnĿ paliļkované krajky, neģ jak tomu bylo v minulosti. Dnes jiģ nikdo do moderního bytu nechce krajkové deļky nebo ubrusy, ale do popŚedí zájmu se dostávají paliļkované ģperky, rŢzné aplikace na odĿvy nebo taģky, ozdoby na stromeļek nebo obrázky.

Krajkáśky pravidelnď pořádají výstavy Krušnohorské krajky nebo se účastní se svými výrobky i dalších akcí:

- Vánoční výstava, Kraslice (pořádá spolek Krušnohorská krajka)
- Výstava krušnohorského paličkování (Karlovy Vary)
- řezbářské a krajkářské symposium v Abertamech
- Vánoční jarmark v Nejdku, jehož součástí je i výstava ï krajkáśky sem vďhují své výrobky, které se zde prodávají, a výtěžek z nich jde na charitativní účely

Další možnosti uplatnďní nabízí Vzdďlávací spolek uměleckých řemesel z Prahy, který pravidelnď pořádá setkání, kde se sejdou krajkáśky z celé republiky a společnď pracují na jednom společném tématu. Z jednotlivých částí pak vznikají celé výrobky (závěsy, šaty apod.), které následnď putují po přehlídkách a výstavách v rámci celé Evropy, ale i Japonska, Austrálie a Kanady. Vzdďlávací spolek uměleckých řemesel v Praze má akreditaci pro rekvalifikaci v oboru paličkovaná krajka, šitá krajka, ruční tkaní, zpracování textilií a drátování.

Krajkáśky mají možnost účastnit se i kongresu, který pořádá mezinárodní krajkáśská organizace OIDFA. Ta sdružuje 80 států a kongres pořádá jednou za dva roky, vždy v jiné zemi. V Praze se konal tento kongres v roce 2004, takže paličkáśky ze spolku Krušnohorská krajka bohužel další pražský kongres již zřejmď nezažijí.

Pro ilustraci uvádíme práce paličkáśek ze setkání spolku Krušnohorská krajka v Kraslicích:

Obrázek 1: Ukázky paličkování

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 2: Ukázky paličkování

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 3: Háčkování a pletení

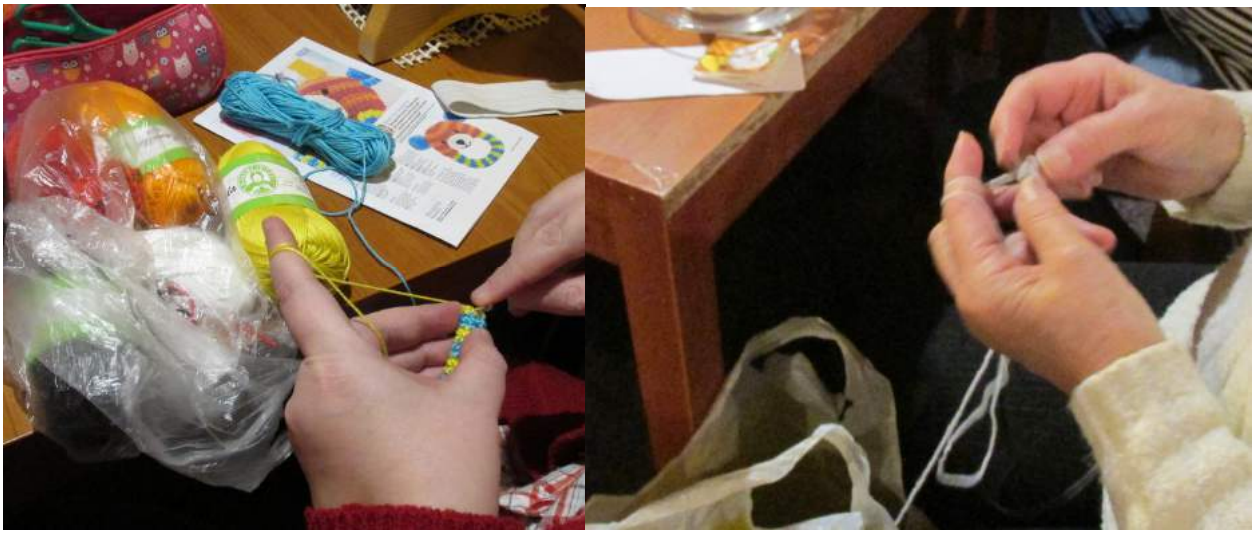

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Řemeslník: Marcela Slavíková - krajkářství

1. Kontakt

Adresa: Hornická 1595, 356 01 Sokolov

Telefon: +420 739 323 268

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučila?

ŽPocházím z Plzeňského kraje, ve kterém se paliį kování vţbec nevyskytovalo. Jinak by moje maminka urįitě paliį kovala. Zabývala se vyģíváním podle vlastních vzorţ, bílým vyģíváním, tzv. krouģkováním, vytvořila několik krojţ a rozsáhlou kostelní pokrývku. Ģila ģaty a modelovala klobouky. Dala si také vyrobit nábytek v chodském slohu a podle vzorţ z plzeňského a domaģlického muzea jej omalovala. Z její pozţstalosti mám několik dřevěných malovaných talířţ. Zemřela bohuģel velmi mladá, ve 36 letech. Já jsem byla pěti letá, na maminku si skoro nepamatuji a nic jsem se od ní nemohla nauįit. Druhá matka ģádné ruční práce nedělala a také mě k nim nevedla. Teprve na druhém stupni základní ģkoly jsem se zaįala o ruční práce více zajímat a brzy jsem zvládla háįkování, pletení i ģití. Vyģívat jsem zaįala aģ jako uįitelka, kdyģ mě ředitel ģkoly pověřil výukou nového předmětu. Byla jsem aģ překvapena, jak se mi práce dařila, a mé výrobky se lidem v mém okolí líbily.

Věděla jsem, ģe technika paliį kování existuje, ale nevěděla jsem pořádně, jak vlastně vypadá.

V roce 1956 jsem nastoupila do ģkoly ve Svatavě u Sokolova, ale s paliį kováním jsem se zde nesetkala. V tomto kraji nicméně byly tisíce paliį kářek na obou stranách Krušných hor, na německé i įeské. Paliį kování se zde rozvíjelo od 16. století.

V roce 1966 jsme koupili rekreaįní domek v obci Přebuz na hřebenu Krušných hor. V kaģdém přebuzském okně visely nahoře krátké paliį kované záclonky. V obci zţstalo i po vysídlení sudetských Němcţ nejméně 12 paliį kářek, vģechny byly Němky. Ale vģechny svou dovednost tajily, aby se přístěhované Įeģky nic nedozvěděly a nic po nich nechtěly. Aģ v roce 1999 jsem zbylé paliį kářky sezvala, ledy se prolomily a v roce 2000 jsme uspořádaly výstavu. Paliį kářky otevřely své poklady a hlavně vznikly dobré vztahy.

Paliį kování je německá kultura, a proto nebylo za minulého reģimu propagováno. Teprve po listopadu 1989 se Žroztrhl pytel. V roce 1992 jsem byla upozorněna na kurz paliį kování, který vedla rychtářka obce baráįníkţ, paní Blanka Srbová. Pracovaly jsme od února do května. Poté jsem pracovala doma, vyuģívala

jsem poznatky ze své postupně stále bohatší zásoby literatury, ale cítila jsem, že se mé dovednosti tolik nerozvíjejí a nemám se s kým poradit a o koho se opřít.

Až v roce 2000 se vytvořil krajkářský klub v DDM, od poloviny roku 2002 jsem klub vedla až do roku 2007. V klubu bylo v té době 22 žen. Pak se v DDM zhoršily podmínky, zejména se výrazně zvýšilo školné, řada členek klubu nebyla spokojena a uvažovala o ukončení členství. Proto jsem využila nabídku Agentury osobní asistence pro seniory a zdravotně postižené, abychom zdarma paličkovaly v jejím sídle. Odešlo nás 12 žen a agentuře nyní víceméně symbolicky přispíváme na provoz.

Přesvědčily jsme se o tom, že společná práce je velmi prospěšná. Porovnáváme a hodnotíme své výrobky, předvádíme neznámé postupy. Přinášíme nové vzory, předáváme si informace, kde získat nitě, špendlíky, tužidlo atd.

V Praze se konají v květnu a listopadu trhy všech ruční prací. Tam je možno získat vše, od vzorů, nití, paličěk až po rámečky na vyrobené krajky. Při své první návštěvě na trhu jsem utratila tři a půl tisíce korun. Prodejců a vystavovatelů je zde plná škola.“

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

„Paličkuji od roku 1992, kdy jsem absolvovala kurs paní Srbové. Začala jsem rok před odchodem do důchodu. Od roku 2000 paličkuji ve skupině a od roku 2002 skupinu paličkářek vedu.“

4. Na jaké výrobky se specializujete?

„Zkusily jsme paličkovat původní vzory, deličky a límečky, ale postupně jsme od nich upustily, neboť se špatně udržují. Celá naše skupina paličkuje nové vzory, ať už práce plošné, které se například mohou zarámovat, nebo prostorové, které se zavěšují do okna, na vánoční stromek apod. Dále pracujeme na dekoracích na oděvy, které se skládají z několika částí a vytvoří se z nich květ.

Členky klubu jsou všechny zruční, pracují samostatně a vzory si volí samy.“

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

„Oproti jiným ručním pracím má paličkování nevýhodu, neboť je zapotřebí mnoho pomůcek: válec zvaný herdule, paličky, špendlíky, nitě, nůžky, háček, stojánek, tužidlo a také samotný vzor, který se paličkuje, nazývá se v hantýrce podvinek. Používáme nitě, které jsou běžně dostupné – háčkovací a vyšívací příze, bavlněné nebo lněné, šalounické nitě, zlaté a stříbrné nitě, papírový provázek, drátek do okrajů, korálky a

dalġí vŊci. Krajku jeġtŊ na válci a na ġpendlíkách tuġíme tuġidlem a pak rychle suġíme fénem, aby ġpendlíky nezrezavŊly. Po úplném zaschnutí a vyndání ġpendlíkŢ je dílo hotové.ñ

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pochází?

ĂTradiļní vzory jsme získaly od karlovarské paliļkáŚky Marie Vránové, které pátrala v archivech v Karlových Varech a Abertamech. Aļkoli do roku 1945 byly v regionu stovky paliļkáŚek, naġla paní Vránová sotva tŚi desítky podvinkŢ.

Nové vzory získáváme z ļasopisŢ, nákupem, výmŊnou s nŊmeckými paliļkáŚkami, na rŢzných trzích v Ļechách i v NŊmecku a také z internetu.

Za nejlepġí povaġuji autorské vzorky zkuġených a renomovaných autorŢ jako jsou Iva Proġková, Ivana Domanjová, Anna Halíková, Milļa Eremiáġová, SvŊtlana Pavlíļková, ZdenŊk Doleġal ļi v Dánsku ġijící Jana Nováková. ZvláġtŊsi cením Slováka VíŠazoslava Miġíka, který vydal výbornou uļebnici a dokonalou metodickou pŚílohu s celým balíkem podvinkŢ a vytvoŚil mimo jiné i pŚesné názvosloví.ñ

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

ĂVýroba krajky má dané techniky podobné tkaní:

- Plátnová vazba pláténko
- PŢlpárová vazba ج polohod
- PŢdice - ploġné výplnŊ
- Dále: Śetízek, pikolka, aġura, pavouļek, hvŊzdiļka, lístek, ļtvereļek, retiļela a dalġí.

Proplétáním párŢ, kŚíġením a pŚekládáním nití vzniká krajka, pŚiļemġ kaġdá Śada se musí ukonļit ġpendlíkem. Vġe je tedy výluļnŊruļní práce a kaġdý konkrétní výrobek je originál. To samozŚejmŊnemusí vġdy platit o podvinku (vzoru).

Podvinek se pŚipíchne na herduli a musí se pŚekrýt igelitem, aby se neuġpinil od tuġidla. Na hotovou krajku se jeġtŊ na herduli nanáġí tuġidlo ġtŊtcem nebo houbiļkou, rychle vysuġí fénem a na závŊr je nutné jeġtŊ krajku vydrbat kartáļkem od zbytkŢ tuġidla.ñ

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

ŽV oblasti Krušných hor bylo už za Rakouska-Uherska založeno několik desítek paličkářských škol, které podporoval stát a musely je provozovat obce a hradit s výukou spojené náklady (otop apod.) Vyučovalo se ve škole, v hospodě i na faře.

Výuka probíhala odpoledne a večer, dnešním pohledem to byl vlastně kurz, vyučovala státem určená odborná paličkářka. Vyučené ženy a dívky pracovaly podomácku a dostávaly zakázky od firem. Organizaci obstarával tzv. faktor, ten dodal nitě a vzory a poté vykoupil hotové práce a odměnu stanovil podle kvality. Vytvářely se především pásové krajky o šířce 3 ï 5 cm, dlouhé několik metrů dle objednávky, okolky k ubrusům, vložky do polštářů, vitráže do oken, límečky, manžety, přehozy přes lůžko a podobně. Doba byla příznivá pro krajku stolní, pokojovou, prádlovou, oděvní či kostelní (okraje klerik a komží).

Paličkovaná krajka se špatně udržuje, sráží se, musí se škrobit a opatrně tvarovat, ztrácí původní hustotu a vzhled. Hodně záleželo na kvalitě materiálu, používaly se len a hedvábí, ty byly zřejmě stálejší a odolnější. Dnes už je u krajek nepoužíváme a nenajdeme.

Na Kraslicku paličkovali i muži a také kreslili i vlastní vzory, trochu zjednodušené ve srovnání třeba se slovenskou krajkou, např. delšky ze sedmi párů.

Naše známá paličkářka z Přebuzi se naučila delšky, límečky, za svobodna třeba upaličkovala šálek kuře o průměru 150 cm. Nikdy ji nepoužila. Ukázala ji až na několika výstavách od roku 2000. Nakonec ji zakoupilo karlovarské muzeum. Její matka prý uměla jen jeden vzor a vyráběla pásovou krajku na metry, na výměnek.ñ

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční?

ŽDnes tvoříme výrobky nového typu starou tradiční technikou. Používáme také barevné nitě, což by staré paličkářky nepřipustily. Uznávaly jen bílou a béžovou. Také pracujeme s tenkými nitěmi. Dříve se používaly silné nitě, které se na okrajích zalomily a nemusely se škrobit.

Nicméně nabádám ženy v našem klubu, aby to s barvami nepřehánějí a u autorských vzorů se držely navržené barevnosti. Lehce může vzniknout kýč. Naopak volné pole působnosti mají třeba plošná velikonoční vajíčka.

Neocenitelný dar dostala moje známá paliļkáŚka od staré paní v Kraslicích, a sice pŢvodní stojánek, sice notnĎ omġelý, ale stále pouġitelný. Ġikovný místní truhláŚ udĎal nĎkolik kopií a jednu jsem získala i já. Stojánek s otoļnou deskou a ļtyŚmi opĎrkami na herduli má optimální výġku a sklon pracovní desky, které jsou provĎŚené staletími a tisíci krajkáŚek. Náġ známý zruļný pán v SokolovĎ jich pro náġ klub a dalġí známé vyrobil jiġ nejménĎ dvacet.ñ

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

ĂPro ġeny v Kruġných horách bylo paliļkování obġivou, ale pro mnohé také ozdobou ġivota. Dnes by se paliļkováním zŚejmĎ nikdo neuġivil. Pro nás se stalo paliļkování nejen zálibou, ale posedlostí, asi jako je pro nĎkteré muġe fotbal. Kaġdý nový vzor je objevem a výzvou. Naġe výrobky jsou dekorativního typu, aŠ uġ jako obrázek, závĎsná ozdoba nebo kvĎt na ġatech. Jsou krásným a vzácným dárkem pro toho, kdo ruļní práci rozumí a umí ji ocenit.

Naġe okolí je zaplaveno kýļem, od hraļek po odĎvy. Sami cítíme, ġe mnohé, ļím pŚetékají obchody, jiġ nechceme. Jaký dárek mŢġe být vzácnĎjġí neġ práce naġich rukou?ñ

Dalġí moġností, jak prezentovat své výrobky, jsou pro krajkáŚky výstavy. Paní Slavíková uspoŚádala v roce 2000 na PŚebuzi výstavu Kruġnohorská krajka, která se mŢġe pochlubit velkou návġtĎvností a zájmem médií (2 televize a 2 rádia, novináŚi) a odborné veŚejnosti (pracovníci muzeí a archivŢ).

Ukázka tvorby paní Slavíkové

1. ĂKruġnohorský kvĎtñ ï tradiļní vzor, který nemá kreslený originál. Pracuje se s 8 páry paliļek. Jedná se o mezinárodní vĎjíŚkovou krajku a výplŔ plátnovou vazbou. UprostŚed je Śetízek s pikotkou. Tuto techniku paní Slavíkovou nauļila paní Nakládalová.

Obrázek 4: Krajka „Krušnohorský květ“

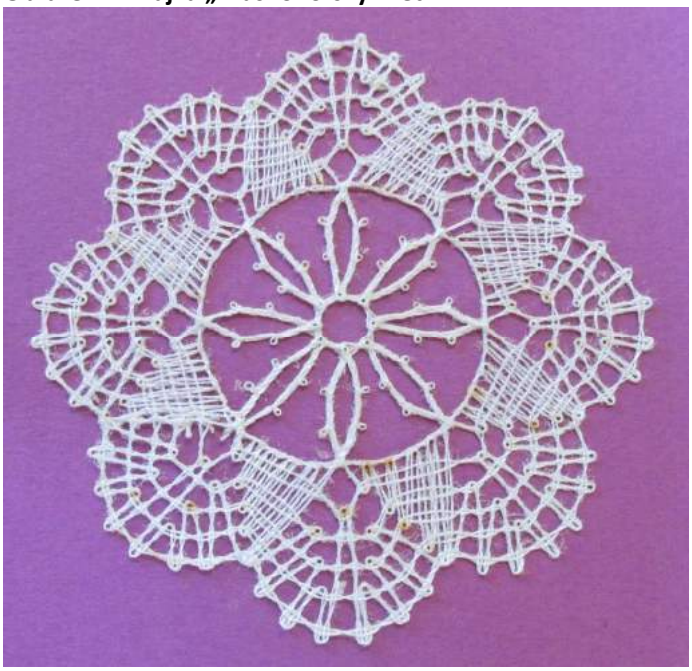

Zdroj: vlastní fotodokumentace

2. **Velikonoční závěsné vajíčko** je závěsná plochá krajka, ušity tradiční techniky. Takovéto ozdoby se dříve nevyráběly, je to spíše novodobá záležitost. Vzor pochází z časopisu Anna, ale okraj krajky je autorská práce paní Slavíkové, která jej sama vymyslela. Na výrobu této krajky je potřeba 5 párů palilek.

Obrázek 5: Krajka "Velikonoční závěsné vajíčko"

Zdroj: vlastní fotodokumentace

3. **Záloģka do knihy** ï podvinek pochází z pŚíruļky, která byla pŚeloģena z angliļtiny. Pouģitá technika: ģikmé oplétané plátenko. Postupným splétáním nakonec vznikne stŚapec ï tato technika se v ļeské krajce nevyskytuje. Na výrobu této krajky je potŚeba 14 párŢ paliļek, coģ je velmi pracné na pŚípravu.

Obrázek 6: Záložka do knihy

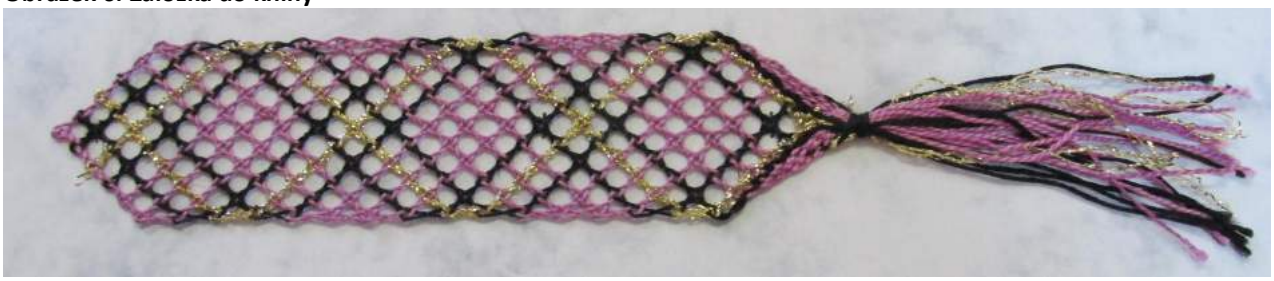

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 7: Detail záložky do knihy

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 8: Detail střapce záložky

Zdroj: vlastní fotodokumentace

ZPRACOVÁNÍ KŠ GE

KŢge je pŚírodní materiál, který provází lidstvo od pradávna. Jiġ v pravĺku slouġila kŢge z uloveného zvíŚete jako ochrana pŚed zimou a chladem, kŢge a koġeġiny byly prvním odĺvem ļlovĺka.[1] Díky svým vynikajícím vlastnostem nabízela kŢge ġiroké moġnosti praktického uplatnĺní a byla dlouho nenahraditelná. Vġestranná uġitelļnost kŢge a koġeġin vedla k tomu, ġe se staly pŚedmĺtem smĺnného obchodu nebo platidlem. Jejich víceúļelové zpracování si ļasem vyġádalo specializaci a od 9. století zaļala vznikat rŢzná Śemesla, jejichġ základní surovinou byla kŢge. ř emeslníci se vĺce ginou soustŚedili ve vznikajících mĺstech a podhradích a podle druhu koneļného výrobku se etablovala následující Śemesla:

- koġeluġství,
- obuvnictví,
- braġnáŚství,
- sedláŚství,
- ŚemenáŚství,
- rukaviļkáŚství,
- koġeġnictví,
- výroba biļŢ.[2]

OBUVNICTVÍ[2]

Vznik obuvnictví byl dán potŚebou ļlovĺka chránit svá chodidla pŚed nepŚíznivými podmínkami a terénem. Vzhled obuvi, pouġívané materiály a technologie proġly dlouhým vývojem a liġily se podle oblastí. V teplých oblastech staļily lehké, vzduġné sandály ï v podstatĺ podeġev pŚivázaná k noze Śemínky. V místech s chladnĺġím podnebím se více pouġívala kŢge a koġeġiny. Záleġelo i na ġivotních podmínkách,

[1] Iva Prošková, Ivana Křivánková. 1994. VÝROBKY Z KŮŽE. Výtvarné ruční zpracování. Nakladatelství PALIČKOVÁNÍ

[2] Olga Floriánová.2005.Kůže-zpracování a výrobky. Grada Publishing, a.s.

obuv podléhala módě a odrážela i společenské a ekonomické postavení majitele. Vyšší společenské vrstvy nosily pracnější a dražší obuv, naproti tomu obyčejné obyvatelstvo obuv jednoduchou a především účelnou.

Ve středověku se výrobou obuvi začali zabývat specializovaní řemeslníci, kteří se soustřeďovali především ve městech. Ševci se začali organizovat v tzv. bratrstvech, předchůdcích cechů. Ta měla napomáhat rozvoji a ochraně řemesel, regulovat počet dílen, dohlížet na kvalitu výrobků a hájit zájmy řemeslníků. Ševcovské řemeslo bylo tak rozšířené, že se ševcovský cech nacházel téměř v každém větším městě, ale ševci patřili mezi nejchudší řemeslníky a ani jejich společenské postavení nebylo vysoké. Patronem ševců se stal sv. Kryšpín.

Materiálem pro obuvnickou výrobu byla kůže i hovězina, teletina a pro potřeby venkova i skopovina. Pro vládnoucí vrstvy se boty šily i z drahých textilních materiálů a prosazovala se i obuv pro různé příležitosti a účely: lovecká, jezdecká, vycházková, společenská apod. Převratná změna ve výrobě obuvi nastává na přelomu **14. a 15. století**, kdy se začíná vyrábět obuv **na levou a pravou nohu zvlášť**. Dalším posunem bylo šití obuvi ze dvou částí, ze svršku a spodku. V **17. století** přichází další novinka, a tou je **podpatek**, který není jen módní záležitostí, ale usnadňuje chůzi. Módní vlivy, které se podepsaly na vzhledu obuvi v průběhu století, se uplatňovaly pouze u vyšších vrstev. Vesnická obuv zůstávala především účelná a bez ozdob, nicméně se v 18. století začaly projevovat krajové rozdíly, především v použitých materiálech.

V 19. století výroba obuvi dosahovala vysoké řemeslné úrovně a byla vyráběna široká škála typů. Ve větších městech se začalo obuvnictví stále více organizovat do manufaktur, nadále s převahou ruční práce. Revoluční obrat nastává **na konci 19. století** vynálezem šicího stroje, a tím byla nastartována **průmyslová výroba obuvi**. Velký význam v celosvětové produkci obuvi mělo založení zlínského BaŠova závodu v roce 1894, který udával trend v obouvání až do poloviny 20. století.

Se zavedením tovární výroby dochází k úpadku ševcovského řemesla, protože tovární obuv byla levná a zákazník si mohl vybrat ze široké nabídky a boty si ihned vyzkoušet. Ruční výrobná obuv byla podstatně nákladnější a zákazník musel na její zhotovení čekat. S tovární výrobou přichází i změna terminologie. Pro toho, kdo vyrábí novou obuv, se vžil název **obuvník. Švec** byl ten, kdo obuv opravoval, přešíval nebo šil jednoduché venkovské boty.

RUKAVIĻKÁř STVÍ

Toto Śemeslo nebývalo tak rozğíŚené jako obuvnictví, rukaviļníci pracovali pŚedevğím v Praze, kde jich bylo tŚikrát ménŊ neġ ğevcŢ, a mimo Prahu se vyskytovali spíğe ojedinŊle. Nositelé tohoto Śemesla, rukaviļníci, pracovali nejen s kŢġí, ale i textilem. Proto sami sebe nazývali ĂmistŚi Śemesla obojího spoleļného, koġeného i tkanéhoñ.

PŢvodnŊ plnily rukavice funkci ochrannou, pozdŊji se staly symbolem spoleļenského postavení a podléhaly rŢzným módním trendŢm.[1]

V ļesko-saském pohraniļí má rukaviļkáŚství svoji tradici, která se datuje od druhé poloviny 19. století, ve mŊstŊ Abertamy. Tradici zaloġil abertamský rodák Adalbert Eberhart, který nejprve pŢsobil ve Vídni a s nabytými zkuğenostmi pŚiğel zpŊt do rodných Abertam, kde zaloġil firmu a stal se prvním odborníkem na výrobu rukavic v KruğnohoŚí. I kdyġ zde dlouho nevydrġel a vedení firmy pŚenechal svým tovaryğŢm, tradice rukaviļkáŚství byla zaloġena a dále se úspŊğnŊ rozvíjela a výrobky z Abertam byly vyváġeny i do zahraniļí.[2] VyrábŊly se zde rukavice z velmi tenké jehnŊļí, ovļí nebo kŢzleļí kŢġe, které byly dokonale pŚilnavé, mŊkké a mŊly exkluzivní vzhled. Tato tradice se zde udrġela aġ do 2. svŊtové války, ale posléze v 60. letech doğlo ke slouļení výroby rukavic do jednoho podniku RukaviļkáŚských závodŢ s Śeditelstvím na DobŚíği. V 70. letech nastalo opŊt oġivení a nárŢst výroby abertamských rukavic. Dalğí vývoj uġ znamenal bohuġel konec tradiļní výroby rukavic v KruğnohoŚí a po nepodaŚené privatizaci byl závod Abertamy v r. 1998 uzavŚen.[3]

Za zmínku stojí i fakt, ġe v Abertamech byla rovnŊġ výrobna nití pouġívaných pro ğití kŢġe.

BRAĠNÁř STVÍ, ř EMENÁř STVÍ A SEDLÁř STVÍ[1]

ř emesla braġnáŚství, ŚemenáŚství a sedláŚství jsou velmi pŚíbuzná a v minulosti se velmi ļasto prolínala. SedláŚství se zabývá výrobou sedel, chomoutŢ a postrojŢ na taġná zvíŚata, ale také potahováním vozŢ a koļárŢ kŢġí. SedláŚství bylo v minulosti jedním ze stŊġejních Śemesel kaġdého statku nebo hospodáŚství. Výroba braġen a ŚemenŢ spadá do kompetence braġnáŚŢ, ale stejnŊ tak je umŊl nebo umí

[1] Olga Floriánová.2005.Kůže-zpracování a výrobky. Grada Publishing, a.s

[2] Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plzen/publicistika/_zprava/1069133

[3] Dostupné z: http://kvmuz.cz/typ/exponat-mesice/exkluzivni-rukavice-z-abertam

vyrobit i sedláŚ. Naopak ŚemenáŚi a braġnáŚi zvládali uġít i jednoduché sedláŚské výrobky, jako popruhy nebo otŊġe.

Produkty sedláŚství, braġnáŚství a ŚemenáŚství byly urļeny pro individuálního zákazníka, dílny byly rovnomŊrnŊ rozloġené ve mŊstech, mŊsteļkách i vesnicích. Na venkovŊ si dokonce drobní rolníci zhotovovali jednoduché výrobky sami. Výroba sedla uġ byla nároļnou záleġitostí, ale pokud lidé pouġívali konŊjako dopravní prostŚedek, bylo jeho poŚízení nutností.

SedláŚství je hodnŊstaré Śemeslo, doklady potvrzují existenci sedláŚŢ jiġ od 11. ï 12. století. NejvŊtġí koncentrace sedláŚŢ v ļesko-nŊmeckém pohraniļí byla na Loketsku. Zakázek vġak sedláŚi mŊli spíġe ménŊ. Sedlo a postroje se poŚizovaly vŊtġinou jen jednou za ġivot, a pokud se poġkodily, opravovaly se. SedláŚi k výrobŊpouġívali nejļastŊji kŢġe hovŊzí, koŔské, ovļí a kozí.

ř emenáŚství se zabývalo výrobou souļástí postrojŢ (uzd, ohlávek, popruhŢ, opratí), ale také výrobou opaskŢ na obleļení, ŚemenŢ na meļe, kabel, kapes nebo váļkŢ. Velmi ļasto se prolínalo s podobnými Śemesly, proto ŚemenáŚŢ specialistŢ nebývalo mnoho. Ti, co Śemeslo vykonávali, se vŊtġinou soustŚeŅovali v okolí mŊst, nejvŊtġí poļet v západních Ļechách byl na Chebsku. ř emenáŚi vyrábŊli pŚedevġím z hovŊzí kŢġe.Velikost dílen sedláŚe, braġnáŚe nebo ŚemenáŚe odpovídala velikosti produkce, ale vŊtġinou nebyl potŚeba velký prostor. Vybavení tvoŚil krájecí stŢl, pracovní stoly a sedláŚský koník, který se pouġíval pro ruļní ġití.

Řemeslník: Valerie Dubcová - brašnářství

1. Kontakt

Adresa: Chebská 21/18, 360 06 Karlovy Vary

Telefon: +420 777 042 836

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučila?

K Śemeslu braġnáŚství se paní Dubcová dostala díky svému kamarádovi, který vyrábŊ opasky a dále chtŊ svoji výrobu rozvíjet o výrobu kapsiļek a braġniļek na opasky. Proto potŚeboval nŊkoho dalġího, kdo by mu s prací pomáhal. Vybral si paní Dubcovou a ta mŊla moġnost se od nŊ vġe nauļit. PozdŊji se osamostatnila a nyní opasky, braġny, aktovky, kabelky, penŊġenky a dalġí koġené výroby vyrábí sama. I

nadále se v oboru vzdělává pomocí dostupné literatury nebo internetu a nové techniky se učí přímo během své práce.

Jako zajímavost můžeme uvést, že kožedělnou výrobou se zabýval i pradědeček paní Dubcové, a dokonce po něm podědila i jeho nářadí. Pradědeček paní Dubcové jezdil jako dražkář v Karlových Varech a sám si pro koně vyráběl vše potřebné.

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

Od roku 1996 již jako otevřenou živnost.

4. Na jaké výrobky se specializujete?

Kožené opasky, kožené kapsy a brašny, pouzdra na mobilní telefon. Nově jsou v sortimentu zařazeny i peněženky. Dále paní Dubcová provádí renovace starých kožených výrobků nebo vyrábí kožené školní brašny, aktovky a kabelky na zakázku. Je ovšem možné, že se v budoucnosti dočkáme i rozšíření sortimentu, protože paní Dubcová se zmínila, že se úspěšně pokusila i o výrobu svých prvních bot.

Obrázek 9: Peněženky z dílny paní Dubcové

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 10: Ukázka výrobků paní Dubcové

Zdroj: archiv paní Dubcové

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

Materiál:

Paní Dubcová používá převodní řeskou surovinu i **hovězinu** a dlouhodobě spolupracuje s koželužnou KUMO, která sídlí v Jablonce u Vsetína. Je to jedna z posledních koželužen, která zpracovává kůži přírodním způsobem, tedy tříslem. Taková kůže má světlou barvu a dokáže velmi dobře pojmout barvu, protože díky přírodnímu zpracování jsou její póry otevřené. Koželužny dodávají paní Dubcové kůži buď v přírodním stavu, nebo barvenou dle požadavku. Přírodní kůži pak paní Dubcová sama barví močidly.

Obrázek 11: Přírodní kůže, tzv. půlka

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 12: Barvená kůže z koželužny

Zdroj: vlastní fotodokumentace

KŢģe je dodávána v nĨkolika tlouģŠkách od 1,5 mm do 4 mm a kaģdý druh je urļen pro jiný výrobek. NapŚ. pro opasky je pouģívána kŢģe silnĨjģí, zároveŔ i tvrdģí, a naopak pro braģniļky se pouģívá kŢģe tenļí, která je tím pádem i mĨkļí.

K ġití pouġívá paní Dubcová umŊé **nitŊ** urļené pro obuvnický prŢmysl nebo voskované nitŊ, které se pouġívají pro ruļní ġití.

Nástroje: napŚ hranoŚízek, ġídlo, znaļkovaļ stehŢ, rydlo, braġnáŚský nŢġ, tlouġŠkomŊr.

Stroje: prŢmyslový ġicí stroj, ġerfka (na tenļení kŢġe), vysekávací lis.

Obrázek 13: Nástroje, voskovaná nit

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 14: Vysekávací stroj a výsekové nože

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 15: Šerfka

Zdroj: vlastní fotodokumentace

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pochází?

Paní Dubcová žádné tradiční vzory nepoužívá, tradici udržuje spíše v postupech.

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

Před odpovědí na tuto otázku paní Dubcová zmínila, že se nebojí střetu starého řemesla s moderními technologiemi a kombinaci starých a moderních postupů nepovažuje za znesvěcení řemesla.

- Nejprve je potřeba připravit **střih**, následně jednotlivé kusy výrobku z kůže **vyříznout** nebo **vyseknout** na vysekávacím lisu.
- **Barvení mořením** – kůže je namáčena do mořidla požadované barvy. Surová kůže dokáže dobře pojmout barvu. Následuje ‚uhlazení' barvy hadrem namočeným v mořidle. To barvu na výrobku sjednotí. Po zaschnutí je potřeba barvu zafixovat tzv. finišem, výrobkem na bázi parafínu nebo vosku, který uzavře póry v kůži a zajistí lesk barvy.

Obrázek 16: Barvení

Zdroj: vlastní fotodokumentace

- **Ruční šití** pomocí dratví a voskovaných nití. K tomu je potřeba si kůži nejprve připravit – oba kusy kůže k sobě přilepit obuvnickým lepidlem, udělat rýhu v kůži, v této rýze vyznačit dalším

nástrojem dírky, které se následnĎpropíchají ģídlem. PŚidrģení kŢģe zajistí takzvaný ,,koníkñ a pak se ģije dvĎma jehlami proti sobĎ Následující obrázky ukazují celý postup.

Obrázek 17: Vytvoření rýhy

Obrázek 18: Vyznačení dírek a jejich propíchání šídlem

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 19: Ruční šití

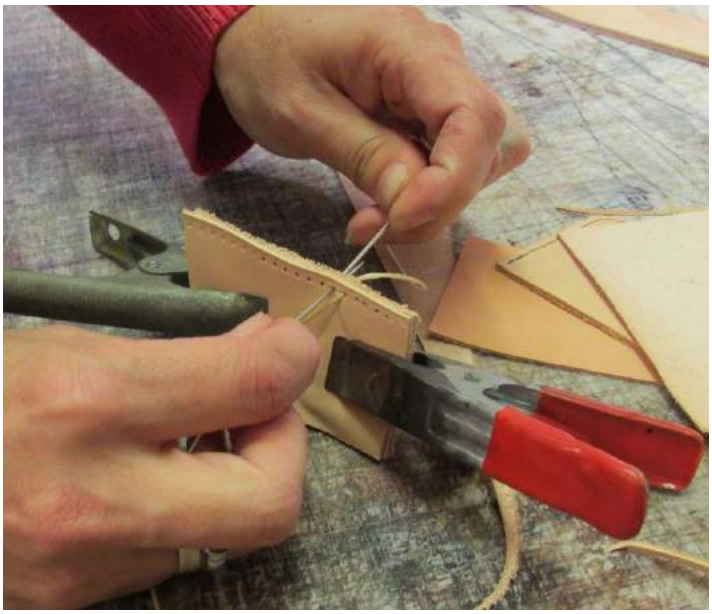

Zdroj: vlastní fotodokumentace

- **Šití na obuvnickém stroji** je pracuje se s ním obdobně jako se šicím strojem. Před šitím je nutné, stejně jako před ručním šitím, oba kusy kůže slepit obuvnickým lepidlem.

Obrázek 20: Šití na průmyslovém stroji

Zdroj: vlastní fotodokumentace

- PŚed seġitím se hrany výrobku musí **vytenį it**. To se provádí buĮ ruį nĐ noġem nebo na stoji, tzv. ġerfce.

Obrázek 21: Vytenčení hran na šerfce

Zdroj: vlastní fotodokumentace

- Hrany výrobku se následně musí **opracovat hranolíškem**, nebo se brousí, aby byly hladké. Na opracované hrany se pak nanáší barva na hrany pomocí houbičky.

Obrázek 22: Opracování hran hranořízkem

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Při rekonstrukci starých výrobků respektuje paní Dubcová původní použitou technologii, tedy veškerou ruční práci. Při zpracování nových zakázek používá k práci stroje, případně použití strojů kombinuje s ruční prací. Na přání zákazníka je možné zhotovit výrobek výhradně ručně, to se ale samozřejmě odráží na konečné ceně výrobku, která je pak výrazně vyšší. Z ekonomického hlediska a z důvodu usnadnění práce využívá paní Dubcová nové technologie. Ty mohou mnohdy výrazně napomoci k lepšímu celkovému výsledku. Jako příklad uvádí použití laseru pro přípravu kůže před následným zapuštěním kovových písmen. Práce je pak rychlejší a výsledný efekt působí mnohem čistějším dojmem, než pokud by se prostor pro písmena vyřezával ručně.

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

Zpracování kůže má svoji dlouholetou tradici v Abertamech, kde byla první továrna na výrobu rukavic a dodnes se v pár rodinách drží. Kůži zpracovávali i starousedlíci ve zdejších horách, pracovali s pro ně nejdostupnější surovinou, a tou byla kozina. Později zde byl i podnik na výrobu nití.

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční?

Brašnářské řemeslo a výrobky z kůže obecně vycházely dříve z potřeb lidí, kteří museli zabezpečit svoji obživu, většinou tím, že obdělávali pole nebo pracovali v lese. Při těchto pracích byl nezbytným pomocníkem kůň, kravky a pro jejich obsluhu byla nutná řada výrobků z kůže ï postroje, sedla, otěže apod. Dnes tato potřeba již částečně pominula, ale řemeslo zůstalo. Z kůže paní Dubcová vyrábí opasky, brašny a brašničky. Zachovaná zůstala základní surovina, a tou je hovězina českého původu, a její opracování tradičním přírodním způsobem.

Dále paní Dubcová uvádí, že pro zachování tradičního řemesla je důležité mít povědomí o řemesle, umět ho a především dělat jej srdcem, ale nebát se používat i nové technologie, které mohou hodně pomoci. Taková kombinace umožňuje řemeslníkovi, aby se dokázal učivit, a pomáhá k tomu, aby řemeslo jako takové přežilo.

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

Obecně řemesla zabývající se produkcí kožených výrobků je možné vykonávat na různých úrovních:

1. Čistě ruční výroba bez použití moderních strojů a technologií ï to je spíše luxusní záležitost pro velmi malý okruh klientely. Pokud má řemeslník takové zákazníky a odběratele, může vykonávat řemeslo i na této úrovni. Jedná se však spíše o výjimky.

2. Kombinací ruční a strojové práce, zapojení moderních technologií při zachování původní kvalitní české suroviny. ř emeslník pracuje sám, případně se zapojením občasné výpomoci. Tímto způsobem pracuje právě paní Dubcová.

3. Opět kombinací strojové a ruční práce, ale již se zapojením více zaměstnanců a určité dělby práce. Tady je už potřeba mít zajištěn větší odbyt u obchodníků. Ti se ale snaží tlačit ceny dolů a nutí tímto řemeslníka, aby snižoval i náklady na výrobu. Ten je tak nucen ke stále větší automatizaci, vytrácí se řemeslo jako takové a stává se z něj spíše Äbyznysñ.

4. Plně automatizované linky s velkým počtem zaměstnanců. Ti sice stále vyrábí kožené výrobky, ale už se nejedná o řemeslo jako takové.

Moderního spotŚebitele, který má pŚi svém rozhodování o koupi ģiroké moģnosti výbČru, je v souļasné dobČ moģné zaujmout a získat pŚedevģím kvalitními a unikátními výrobky vysoké kvality. Jestliže paní Dubcová vyrábí své výrobky sama, je schopná pŚi zachování kvalitních pŚírodních materiálŢ a precizního zpracování nabídnout i cenu pŚijatelnou pro zákazníka, která je zároveŇ ekonomická i pro ni samotnou.

Řemeslník: Jaroslav Dobeš – výroba kožených opasků, kožené galanterie a módních doplňků

1. Kontakt

Adresa: Jiráskova 484/1, 353 01 Mariánské Lázně

Telefon: +420 602 420 509

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučil?

Pan Dobeģ se Śemeslo nauļil bČhem 4 let praxe u nČmecké firmy v Tirschenreuthu (v Bavorsku, Horní Falce, cca 20 km od ļeských hranic).

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

Od roku 1993.

4. Na jaké výrobky se specializujete?

PŚedevģím na koģenou galanterii a módní doplŇky, se zamČŚením na opasky. Na zakázku vyrobí pan Dobeģ i jakýkoliv dalģí koģený výrobek, vļetnČ sedla.

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

Materiál: kŢģe, koģenka, pŚezky a dalģí kovové souļástky. Pan Dobeģ pouģívá v 90% kŢģi ze zahraniļí.

Nástroje: stroje pro výrobu koģené galanterie, lisy, Śezaļky, ģicí stroje, noģe, ģídla.

Obrázek 23: Ukázka pracovních strojů

Zdroj: archiv Jaroslava Dobeše

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pochází?

Pan Dobeš žádné tradiční vzory nepoužívá, jeho hlavním sortimentem jsou opasky. Zaměřuje se spíše na udržení tradičních technologií výroby.

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

Při výrobě používá pan Dobeš moderní stroje, které kombinuje se zapojením ruční práce.

Jednotlivé díly výrobku se musí nejdříve vyseknout na lisu, dále se slepí a sešívají, opracují se hrany do hladka, výrobek se doplní o další komponenty (přezky, zipy, zapínání apod.)

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

Zpracování kůže mělo v přihraničním regionu svoji dlouholetou tradici, dnes už bohužel hodně upadá. Zpracování kůže úzce souviselo s textilním průmyslem, který byl v tomto regionu také hodně rozšířen. Textilní výrobky byly často doplňovány o kožené komponenty, především pásky.

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční?

Je to především práce s kůží jako přírodním materiálem.

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

Pan Dobeš je přesvědčen, že toto řemeslo má jednoznačně své místo i v dnešní době. Ví to z vlastní zkušenosti, o jeho výrobky je zájem, protože zákazník má jistotu, že dostává opravdu výrobek z přírodní kůže. Poptávka po kůži a výrobcích z nich tu bude vždy. Kůže je nenahraditelná surovina a žádná syntetika

ji nedokáže nahradit. Navíc lidé v poslední době začínají myslet více ekologicky a vrací se k přírodním materiálům. Problém vidí pan Dobeš spíše v tom, že za nějaký čas už nebude toto řemeslo nikdo umět, a přitom poptávka po něm zde bude stále. Bohužel v současné době se mu nikdo moc věnovat nechce a neexistuje ani učební obor, kde by bylo možné se jej naučit.

Řemeslník: Petr D´Agnolo - brašnář

1. Kontakt

Adresa: Vintířov 198, 357 35 Vintířov

Telefon: +420 720 303 403

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučil?

Pana D´Agnolo nadchl k řemeslu cestu prostřednictvím své motorky. Když si před více než 20 lety pořídil motorku, nechal si na ni udělat motorkářské brašny u svého známého. Řemeslo ho nadchlo natolik, že se začal přímo u tohoto známého učit brašnářskému řemeslu. Když jej dostatečně ovládl, založil si svoji živnost.

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

Od roku 1996.

4. Na jaké výrobky se specializujete?

Především na výrobu kožených výrobků menších rozměrů zdobených rytím do kůže. Pan D´Agnolo vyrábí opasky, brašny, různá pouzdra a obaly. Pro všechny je charakteristické originální zdobení. Nejzajímavější je podle jeho slov práce na individuálních zakázkách podle přání zákazníka.

Obrázek 24: Ukázka výroků pana D´Agnola

Zdroj: archiv Petra D´Agnola

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

Materiál: hovĎzí kŢģe tŚísloļ inĎná z koģeluģny v JablŢnce u Vsetína.

Nástroje: raznice, rydla, ģídla, noģe.

NĎkteré nástroje pan D´Agnolo nakupuje, jiné si vyrábí sám nebo získal staré, témĎŚhistorické nástroje.

Obrázek 25: Řezačka pásů kůže

Zdroj: vlastní fotodokumentace

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pochází?

Pouźívané vzory jsou pŢvodem z Ameriky, jedná se o westernové vzory.

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

Veźkeré výrobky jsou **źité výhradnĐ ruļnĐ** K ruļnímu źití se pouźívá źevcovský (nĐkdy nazývaný jako sedláŚský) koník, s jehoź pomocí se k sobĐupevní dva kusy kŢźe urļené k seźití. Ty musí pŚeļnívat jen o tolik, kolik je potŚeba k propíchnutí otvoru źídlem. PŚesahující ļást kŢźe nesmí být moc velká, protoźe se pak pŚi źití ohýbá. ř emeslník sedí na lavici obkroļmo, svĐrák s kŢźí má proti sobĐa volnýma rukama mŢźe źít.

Obrázek 26: Ševcovský koník

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Dalġí technologie, které pan D´Agnolo pouġívá ke zdobení, je **vyŚezávání kŢġe** a **vytepávání vzorŢ do vlhké kŢġe**. NáslednŊ se musí kŢġe nechat uschnout a vyraġené nebo vytepané vzory v ní jiġ trvale zŢstanou. Poté se kŢġe **barví** lihovým moŚidlem nebo barvami na pŚírodní bázi. Pokud je vzor na kŢġi sloġitŊġí a vyġaduje preciznŊġí práci, musí se barva nanáġet ġtŊcem. Následuje povrchová úprava ę **lakování**, které zajistí odolnost proti odŊru, eventuálnŊi vodŊ

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

Jedná se o rŢzné Śemeny, opasky a k nim jako doplnŊk taġtiļky nebo moġniļky. DŚíve se právŊ rŢzné braġniļky na opasky pouġívali místo kapes nebo dneġních penŊġenek a nosívali je pŚi práci napŚíklad i horníci.

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční?

Pouġitím pŚírodní kŢġe, ale i typem výrobkŢ viz odpovŊĎ na otázku 8.

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

Lidé se v poslední době vrací ke kvalitní ruční práce a kvalitním materiálům. Tím přírodní kůže bezesporu je, jedná se o trvanlivý a přitom měkký materiál. Výrobky z kůže, navíc ručně šité, vydrží mnohem déle než levné dovážené náhražky.

Modernímu spotřebiteli může nabídnout i výrobu téměř jakéhokoliv výrobku na zakázku, především takových, které není možné v běžném obchodě koupit. Jsou to různé kabely, obaly na nože nebo pouzdra ï vše vyrobené na míru podle potřeb a požadavků zákazníka.

TESAř STVÍ

TesaŚství je jedním z podoborŢ dŚevaŚství. TesaŚi byli povaġováni za stavební umĎce, protoġe se vĎnovali opracování dŚeva, stavĎní srubŢ, krovŢ, zvonic, mlýnŢ, mostŢ, a dokonce i lodí. TesaŚ byl odborníkem na dŚevĎné stavby a byl dŢleġitou souļástí ġivota lidí na vesnici i ve mĎstĎ. Na jedné straně musel tesaŚ znát dŚevo, jeho typy, na druhé straně bylo zapotŚebí, aby tesaŚ umĎl kreslit a poļítat. Práce tesaŚe také vġdy vyġadovala fyzickou zdatnost, protoġe tradiļně se dŚevo opracovávalo ruļním otesáním. Práce tesaŚe byla nebezpeļná a obtíġná, protoġe se vĎtġinou vykonávala ve výġkách a pod ġirým nebem (tzn. byli vystaveni vlivŢm poļasí). TesaŚ vġdy potŚeboval k výkonu své práce pomoc nĎkolika tovaryġŢ.[1]

TesaŚství je typické výrobou dŚevĎných trámŢ a lze jej spojit s roubenou stavbou, která se vyrábĎla z vodorovnĎ ukládaných kmenŢ ļi klád. Roubenou architekturu lze nalézt na celém území ĻR. Tato architektura pochází jiġ z doby stŚedovĎku. V ĻR bylo dŚevo velmi oblíbený materiál aġ do konce 18. století. NejļastĎji se vyuġívalo jehliļnaté dŚevo, ménĎ ļasto v oblastech s dostatkem listnatých stromŢ i dubové dŚevo. Na konci 18. století lze zaznamenat rozkvĎt roubené architektury pŚedevġím v severozápadních Ļechách. S roubenou architekturou se pojí také hrázdĎná konstrukce. Na vĎtġinĎ území Ļech se dŚevo opracovávalo ze dvou stran.[2]

Oblast Chebska a severozápadních Ļech byla charakteristická vyspĎlou tesaŚskou tradicí a právĎ oblast Chebska je známá svými typickými hrázdĎnými stavbami, nazývanými **Ăchebská hrázdĎnkaň** nebo Ăchebský statekň. Typickým prvkem pro tyto stavby je bohatĎ dŚevem zdobené patro. PŚi stavbĎ byla nejprve vytvoŚena konstrukce hrázdĎných stĎn, mezi které se vklínily ġtípané louļe.[3] DŚevĎné trámové konstrukce byly vyplnĎny hlinĎnou mazaninou s pŚímĎsí slámy. PozdĎji se k výplni pouġíval kámen a ke konci 19. století i cihla.[4] Trámy byly peļlivĎ opracovány a vytváŚely ve ġtítech dekorativní síŠový vzorec, tzv. Ăchebskou ġachovniciň. Na povrchu byly trámy oġetŚeny býļí krví, která je zbarvila do temnĎ rudé barvy. Spoje trámŢ, ostĎní oken a okenice byly zdobeny malováním. Typické bylo pouġití rŢzných barev jako napŚ. modrá, zelená, fialová nebo ġlutá. Ļasto mĎl kaġdý statek svoji vlastní barvu, kterým se liġil od

[1] Sulzenbacherová, Gudrun. 2003. Zapomenutá Śemesla a ġivot na venkovĎ. Praha: Slovart

[2] Peġka Jan. 2013. Rekonstrukce roubených staveb. Praha: Grada publishing, a.s.

[3] http://www.dumazahrada.cz/stavba-rekonstrukce/architektura/22341-chebske-hrazdenky/

[4] http://www.etnofolk.eu/cs/article/chebsky-dum

ostatních. Typickým prvkem Ăchebské hrázdŊnkyñ je pouģití tzv. vŊncŢ (dŚevŊných lemŢ nad zdŊným pŚízemím), které byly také bohatŊ zdobeny malovanými ornamenty.[1]

TesaŚ mŊl v minulosti na starosti opracování dŚeva, stavbu konstrukce a vytyļení celé stavby. DŚevŊné stavby stavŊli tesaŚi sami vļetnŊ zhotovení krovŢ, stropŢ, roubených a hrázdŊných pŚíļek, kleneb, zárubní, ostŊní, podlah a bednŊní pro klenby. I tesaŚskou práci ovlivnily umŊlecké slohy. V gotickém období mŊly stŚechy kostelŢ sklon kolem 60° a krovy mŊly tmavohnŊdou aģ ļernou barvu dŚeva. V období renesance se sklon stŚech postupnŊ sniģuje (55° ج 40°) a zapojují se rŢzné dekorativní prvky sloupkŢ vŊģadla (vŊģadlo ج trám, který je základem stŚechy, mŊl vyŚezané zdobení). V baroku je sklon stŚech stejný jako v renesanci a krovy bývají ļasto kotveny ģeleznými pásky. Ģelezné prvky se vyuģívaly od 16. století, ale v baroku jiģ byly bŊģnou souļástí stavby. V dobŊ baroka se uļedníci po dobu tŚí let zdokonalovali v Śemesle a pak pŚi zkouġce museli dokazovat, ģe umí vytesat a svázat krov s leģatou stolicí, sroubit komín, sestavit schod a nakreslit plány konstrukcí. Znalost rýsování a geometrie zahrnovala úkoly na úrovni dneġní vysoké ġkoly stavebního smŊru. Praktická znalost geometrie a matematiky je zapotŚebí pro tesaŚe, kteŚí vystudují stŚední ġkolu i dnes. Období klasicismu se opŊt vyznaļuje menġím sklonem stŚech (30°), v dŢsledku toho se pŚestaly vyuģívat leģaté stolice a rozġíŚily se vaznicové krovy se stojatou stolicí, které se staví aģ do souļasnosti.[1]

V minulosti se dŚevo nejļastŊji opracovávalo pomocí tesaŚských seker. V nŊkterých pŚípadech byly vyuģívány ruļní anebo vodou pohánŊné listové pily, ale Śezivo bylo velmi drahé a nedostupné pro drobné majitele venkovských usedlostí. Tyto pily byly známé jiģ od stŚedovŊku. Podle stop na dŚevŊném trámu poznáme, jak bylo dŚevo opracováno, a lze také urļit rukopis starých mistrŢ tesaŚŢ (tím se zabývá obor trasologie, který zkoumá stopy starých nástrojŢ). Existují dva nejļastŊjġí tradiļní zpŢsoby opracování dŚeva:

1) ĻastŊji se vyuģíval soubor tŊchto postupŢ ج **ġnoŚení** (vytyļení trámŢ pomocí ġŃŢry namoļené v rudce), **vrubování** (vyseknutí tzv. zárubu ج pŚíļných zásekŢ mezi budoucími hranami v pravidelném intervalu 60 ج 100 cm), **hrubování** (tesaŚi pomocí sekery odstraŃují pŚebytek materiálu v oblasti mezi záruby). Prvky, které potŚebovaly náročnŊjġí opracování, byly dále tzv. **lícovány** (hoblování).

---

[1] VinaŚ Jan a kol. 2010. Historické krovy: typologie, prŢzkum a opravy. Praha: Grada Publishing, a.s.

2) Druhý zpŧsob se liší tím, že je vypuštěna fáze vrubování a dřevo se opracovává po celé délce. Tento zpŧsob je náročnější na udržování rovné plochy.[1]

Dnes se již stavební dřevo nezpracovává celé týdny pomocí ručních nástrojŧ, ale připravuje se ve velkých závodech za pomoci strojŧ, které jsou řízeny počítačem a které jsou schopny samy vypočíst potřebnou délku a úřez materiálu. Na staveništi se přivezou již nařezané trámy, fošny a prkna a sestavuje se stavba.[2]

V Karlovarském kraji se každoročně organizuje **tesařské sympozium**. 1. tesařské sympozium bylo pořádáno 3. 6. 2013 - 7. 6. 2013 v Merklíně u Přeštic. 1. tesařské sympozium vedl Bc. Roman Klouček a sdružení Tesařská huť. Sympozium nabízelo kurz ručního tesání trámŧ a autentickou rekonstrukci historického krovu z tesaných trámŧ pomocí tradičních metod, jako dlab, čep, rybina a dubový hřeb.[3] V roce 2014 proběhla dvě tesařská sympozia, v únoru a červenci.[4] Páté tesařské sympozium proběhlo v červenci roku 2016 v Merklíně a věnovalo se rekonstrukci krovu z 19. století. V Merklíně u Přeštic se nachází muzeum řemesel, které představuje dřevařská řemesla jako tesařství a truhlářství.[5] Tesařská huť sdružuje tesaře, kteří navazují na řemeslnou tesařskou tradici. Členové sdružení přebírají staré tradiční postupy pro zpracování, ale i pro získání materiálu. Dřevo tesaři získávají po vzoru předkŧ v zimních měsících za ubývajícího měsíce, protože v letních měsících stoupá životadárná míza do koruny stromu, oproti tomu v zimních měsících zŧstává v kmenu stromu. Materiál je opracován tesáním, štípáním a hoblováním. Tesařská huť využívá tradiční postupy konstrukce stavby, výroby spojŧ, ale i povrchové úpravy. Povrchová úprava spočívá v natření dřeva směsí lněného oleje s terpentýnem anebo s borovým dehtem.[6]

[1] Pejška Jan. 2013. Rekonstrukce roubených staveb. Praha: Grada publishing, a.s.
[2] Sulzenbacherová, Gudrun. 2003. Zapomenutá řemesla a život na venkově. Praha: Slovart
[3] Dostupné z: http://www.tesarskahut.cz/userfiles/files/1-tesarske-sympozium.pdf
[4] Dostupné z: http://www.tesarskahut.cz/fotogalerie-workshopy/tesarske-sympozium-ii/
[5] Dostupné z: http://www.muzeum-remesel-merklin.cz/
[6] Dostupné z: http://www.tesarskahut.cz/pracovni-postupy/

Řemeslník: František Směták - tesař

1. Kontakt

Adresa: Bystřice 6, 363 01 Hroznětín

Telefon: +420 603 230 526

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučil?

Pan Směták je samouk, řemeslo čodkoukalů od jiných. Sám je vyučený zámečník, věnuje se i klempířství a pokrývačství. Právě zde se setkal s tesaři, od kterých se učil. Následně naučené postupy realizoval na svém vlastním domě, mnohdy i formou pokus-omyl. Sám se ale vypracoval tak, že dnes pracuje i na náročnějších zakázkách v památkově chráněných objektech. Renovoval například starý krov v Jáchymově.

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

6 let.

4. Na jaké výrobky se specializujete?

Pracuje podle zakázek a ty jsou typově velmi odlišné:

- pergoly a přístřešky,
- oprava starých krovů a budov,
- novostavby.

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

Nástroje: dláta, dřevěné paličky, motorová pila, hoblík.

Materiál: dřevo, většinou smrkové nebo podle přání zákazníka.

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pochází?

Při opravě starých krovů respektuje pan Směták původní styl.

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

Při opravách starých domů je nutné zničené části vyřezat a nahradit je novými, které jsou vyrobeny původně použitou technologií – tedy většinou osekané tesařskou sekerou. Pokud by ale k práci používal

pouze tesaŚskou sekeru, znaļnĎ by to prodraģovalo cenu zakázky. Proto u nových staveb pracuje s motorovou pilou nebo elektrickým hoblíkem. Pokud si zákazník pŚeje respektovat Ăstarýñ vzhled, pouģívá i pŚi nových stavbách pŢvodní formy spojŢ, jakými jsou pŚeplátování nebo ļepy.

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

Staré stavby v regionu byly vĎtģinou postaveny z materiálŢ, které v tom daném místĎ byly lidem nejvíce dostupné. Pod horami to byly domy vĎtģinou z ģuly, krovy byly posazené rovnou na zdivu. V JáchymovĎ se mŢģeme setkat i s domy, které mají uģ ļást krovu zazdĎnou. U starých staveb se dá Śíci o kaģdém domĎ ģe je jedineļným originálem.

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční?

PŚedevģím pouģitým materiálem ï dŚevo a kámen byly základními stavebními prvky uģ dávno v historii, v podstatĎ od prvních primitivních pŚístŚeģkŢ. Pro spoje se dŚíve pouģívaly dŚevĎné ļepy, protoģe hŚebíky a vruty byly drahé. To uģ dnes neplatí, naopak pouģití dŚevĎných ļepŢ je ļasovĎ nároļnĎjģí a prodraģuje celkovou hodnotu zakázky.

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

Se dŚevem se pracuje stále a je stále ģádané. Svoji práci pan SmĎák pŚizpŢsobuje pŚání zákazníka ï buĎ chce hezký starý vzhled, nebo úļelovou stavbu za pouģití moderních technologií.

Ukázka prací pana Smětáka

Obrázek 27: Přístřešek

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 28: Tesařské spoje

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 29: Tesařské spoje

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 30: Tesařské spoje

Zdroj: vlastní fotodokumentace

TRUHLÁŘ STVÍ

Truhlářství je jeden z oboru dřevařství. Mezi další dřevařské profese patří také bednářství, dřevomodelářství, lodní tesařství, pilařství, podlahářství, řezbářství, soustružnictví a tesařství.[1] **Truhlářství** lze rozdělit na klasické truhlářství, které se povětšinou zabývá výrobou nábytku, **stavební truhlářství**, díky kterému jsou vytvářeny podlahy, okna, dveře, vrata, výkladní skříně, obložení stěn, oddělovací stěny, stropy a dřevěné schody, a **umělecké truhlářství** (restaurování nábytku).[2] Truhlářství se oddělilo od tesařství zhruba před 400 lety. Od té doby se změnily pracovní techniky a nástroje. V dřívější době se spíše řezalo, dlabalo, hoblovalo a vrtalo ruční, ale v posledních 60 letech se pomocníkem truhlářů staly i elektrické stroje jako hoblovky. Dnes najdeme v truhlárně počítačem řízené stroje, ale přesto řemeslníci stále využívají i staré tradiční nástroje. Práce s moderními nástroji je přesná a rychlá, ale také více hlučná a jemný dřevěný prach, který nahradil hobliny při výrobě, je zdraví škodlivý.[3]

Truhlářství ovlivnily jednotlivé epochy, které byly vymezeny různými vzory a typy nábytku. V rámci **románského slohu** bylo typické obkládat obytné místnosti dřevem a nábytek se omezoval pouze na truhly na oblečení, skříňová křesla, skládací židle apod., které se nevyznačovaly příliš bohatým zdobením. V období **gotiky** se rozvinul první výrazný styl bydlení, který byl charakteristický stropy s ozdobně profilovanými nosními trámy, bočními sedátky u oken, truhlami s vyřezávanými výplněmi a lištami sloužícími jako uložiště oděvů, postelemi s nebesy a v bohatších domácnostech se objevily i první skříně. V období **renesance** se začaly vyrábět složitější kusy nábytku, jako skříně s průčelím a členěnými pilastry, skříně s polosloupky, sekretáře se stolovou podstavou, skládací postele, rozkládací stoly, stoly s masivní podstolinou atd. Výzdoba nábytku je v tomto období často nazývána manýrismem, který se vyznačoval tím, že nábytek byl zdoben jako palácové fasády antické architektury a také byl skládaný z barevných kusů dřeva do prostorových obrázků. V **baroku** byly nejdůležitějšími kusy nábytku reprezentační skříně (jednodílná s dvoukřídlými dveřmi), psací stoly, postele s nebesy, polstrované židle atd. Zvláště typické jsou pro baroko kulové a bobulové tvary. Pro **rokoko** jsou naopak typické jednoduché židle s čalouněným sedákem a čalouněná křesla. V období **klasicismu** díky rukodělnému umu dosáhlo umělecké truhlářství svého vrcholu. Nově se začaly zhotovovat stoly pro nejrůznější účely: žací, toaletní, odkládací, hrací.

[1] Josten, Elmar a kol. 2010. Dřevo a jeho obrábění. Praha: Grada Publishing, a.s.
[2] Dirlam M. 2013. Stavební truhlářství – Tradice z pohledu dneška. Praha: Grada Publishing, a.s.
[3] Sulzenbacherová, Gudrun. 2003. Zapomenutá řemesla a život na venkově. Praha: Slovart

Oblíbenými se staly funkční stolky s mnoha zásuvkami (i tajnými, které se otevíraly díky důmyslným technologiím) a dostatkem polic.[1]

Kvalitní truhlář v dnešní době zná veškeré **fyzikální a chemické procesy**, kterým dřevo podléhá, ale nejen to, důležité je znát také stavbu dřeva, řez, jeho vady a pravidla pro skladování a sušení. To znamená, musí znát fyzikální veličiny: hmotnost, hustotu a tlak. Při práci se dřevem se často využívají různé chemické látky anebo sloučeniny, např. kyseliny (např. kyselina chlorovodíková zředěná s vodou se využívá jako bělicí prostředek a k odstraňování vápenatých skvrn), zásady a soli. Práce s chemickými látkami může být nebezpečná a je potřeba zachovávat zásady bezpečné práce s nimi, používat ochranné pomůcky, jako brýle nebo rukavice.[2]

Moderní doba přinesla nový materiál: **dýhované třískové desky** (typy: dřevotříska, lamino). Tyto desky mají nižší náklad než masivní dřevo. Jsou složené z dřevěných třísek, které jsou nalepeny na tenkou vrstvu dřeva. Dýhované desky se na rozdíl od klasického dřeva neprohýbají a nevrtají, ale na druhou stranu postrádají vůni, lesk a krásu nepravidelného rýhování masivního dřeva. Tradičně se ke spojování rohů využívaly rybinové ozuby. Tyto ozuby měly výchozí tvar klínu. Rohy se zpevňovaly klihem. I když klih povolil, spojení drželo dobře pohromadě.[3]

Českomoravská vysočina byla známým střediskem pro výrobu opálek, dýmek či **dřevěných hraček**. Na přelomu 19. a 20. století se jí živily celé rodiny. Charakteristické byly soustružené panenky, husaři na koních, trubači, bubeníci a dragouni.[4] V Krušnohorské oblasti se také v 18. století spustila výroba hraček, která má kořeny v Sasku. Výroba hraček se ujala hlavně v okolí Červeného Hrádku, Hory Svaté Kateřiny, Duchcova a Jirkova.[5]

V současnosti se v ČR nachází mnoho středních škol, na kterých se lze vyučit truhlářskému řemeslu (přibližně 93 středních škol), ale umělecké truhlářství se vyučuje méně. Obor umělecký truhlář a řezbář se nachází na 8 středních školách, uměleckořemeslné zpracování dřeva na 7 středních školách, ani jeden z oborů není vyučován v Karlovarském kraji.[6] Truhlářské řemeslo se v Karlovarském kraji vyučuje např.

1 Wöhrlin, Traugott. 2008. Nábytkové slohy od antiky po současnost. Praha: Grada Publishing, a.s.
2 Josten, Elmar a kol. 2010. Dřevo a jeho obrábění. Praha: Grada Publishing, a.s.
3 Sulzenbacherová, Gudrun. 2003. Zapomenutá řemesla a život na venkově. Praha: Slovart
4 Klub českých turistů. 2009. Obrazový atlas regionů a lidových řemesel v ČR. Praha: Česká Unigrafie, a.s.
5 MAS Sokolovsko, o.p.s. 2010 (číslo 2). Časopis: Sokolovsko. Sokolov
6 Dostupné z: http://www.stredniskoly.cz/

v Kynšperku nad Ohří a Karlových Varech. Odborná truhlářská škola v Kynšperku nad Ohří vznikla již v roce 1874. V Kynšperku nad Ohří se začala truhlářská výroba rozvíjet ve 30. letech 19. století. V tomto období si zde truhlářský mistr Emanuel Gottlieb zřídil závod na uměleckou výrobu nábytku. Tato pro město důležitá osobnost pomohla ke změně truhlářské řemeslné výroby na průmyslovou produkci. Produkovaný nábytek měl vysokou kvalitu a uměleckořemeslnou hodnotu. V roce 1871 vznikl ve městě první nábytkářský spolek, který měl na konci 19. století již 41 řemenů (malých provozoven). Na počátku 30. let 20. století bylo ve městě kolem 50 řemeslných truhlářských dílen.[1]

Na území Karlovarského kraje probíhají také různé truhlářské kurzy. Truhlářský kurz proběhl např. v září roku 2016 v Merklíně u Přeštic. Na tomto kurzu se bylo možné naučit brousit nástroje a připravovat historická lepidla a barvy.[2]

[1] Vlasák, Vladimír, Vlasáková Eva. 2002. Dějiny města Kynšperku nad Ohří. Praha: Maroli
[2] Dostupné z: http://www.truhlarstvi-postaru.cz/index.php/truhlarske-kurzy

Řemeslník: Miroslav Dub – truhlář

1. Kontakt

Adresa: Truhlárna Statek Bernard, Ġachetní 135, 357 41 Královské PoŚlļí

Telefon: 777 695 890

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučil?

ř emeslo se nauļil sám. NejdŚíve zaļal pracovat na pile, kde Śezal trámy. PozdĽji zaļal pracovat s laminem a z knih se uļil více o truhláŚském Śemeslu. Uļil se také ļasto od ostatních truhláŚŢ, kteŚí jezdí na Statek Bernard, ale i od místních truhláŚŢ.

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

Na Statku Bernard pracuje v truhlárnĽjiģ 2,5 roku. Ale jiģ pŚedtím se po nĽkolik let truhlaŚinu uļil sám.

Obrázek 31: Truhlárna na Statku Bernard

Zdroj: vlastní fotodokumentace

4. Na jaké výrobky se specializujete?

Specializuje se na dřevěné výrobky, jako např.: schody, nábytek (dveře, skříně), ale i menší výrobky, jako ptačí budky, skříňky a další. Zhotovuje repliky starého nábytku a renovuje starší nábytek. Poskytuje také řemeslné kurzy pro veřejnost. Lidé si zde mohou vyzkoušet práci se dřevem. Vyrobit si lze podle úrovně a věku různé předměty. Ti mladší si mohou vyrobit dýku, malé krmítko anebo zvířátko na kolečkách. Starší a zkušenější mohou vyrábět luk, ptačí budku, velké krmítko anebo stoličku.

Obrázek 32: Ukázka tvorby, plakát s výrobky, které lze vyrábět při řemeslném kurzu

Zdroj: vlastní fotodokumentace

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

Využívá dřevěný masiv, ale i lamino. V současnosti je podle truhláře trendem vyrábět levné výrobky z lamina. Poptávka po laminu je velká, sám truhlář by rád vyráběl z masivu, ale je to dražší a moc zákazníků prozatím masiv nevyžaduje. Pro příklad č. výrobky z masivu jsou někdy až 7 krát dražší než z lamina. Podle truhláře máme dostupný dostatek dřeva, ale hodně ho vyvezeme do zahraničí a z velkého množství vzniká právě lamino. S opracováním lamina není taková práce jako s masivem. Ten je potřeba hoblovat, brousit, lakovat. Lamino se pouze nařeže na požadovanou velikost a smontuje. Velkovýroby dělají z lamina stavebnicové systémy, kdy si zákazník skříň smontuje sám podle návodu. Truhlář dělá tzv. truhlářské spoje.

Nábytek se sestaví a pak probíhá jeho montáž. Mimo dřevo využívá truhlář i kovové komponenty. Kovy ale většinou neopracovává, spíše je montuje do dřevěných výrobků. Nejčastěji využívá k výrobě smrk a borovici, protože ty jsou nejlevnější. Rád pracuje i s bukovým dřevem. Vyrábějí také dubové schody. Velice málo se pracuje s ebenovým dřevem, protože je to velice pracné.

Obrázek 33: Ukázka tvorby pana Duba

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Pracuje většinou strojově. Truhlář se líbí i tradiční způsob vyřezávání, ale je velice náročný na čas. Truhlář má dostupné i tradiční nástroje, jako hoblíky, ražple, pilníky, pily a dláta. Při řemeslných kurzech ukazuje veřejnosti, jak probíhala výroba dříve. Tzn. lidé využívají tradiční nástroje při kurzech. V běžných truhlářských zakázkách ale využívá při opracování dřeva stroje.

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pochází?

V truhlárně vyrábí repliky truhel a různé poličky. Je schopen vyrábět dle fotografie anebo obrázku. Truhlář nevyrábí nové věci podle vlastních vzorů. Využívá vzory, které jsou již zažité. Pokud dostane k výrobku

pŚedlohu, drǵí se jí. NŊkdy vyŚezává ļ i jinak tvoŚí na truhlách rŢǵiļ ky a skládané listy. V truhlárnŊ vyrábŊi nedávno také skŚíŔ na zakázku bez vyuǵití ǵeleza.

Obrázek 34: Ukázka tvorby pana Duba

Zdroj: vlastní fotodokumentace

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

TruhláŚ dŊá kompromis mezi tradicí a modernou. NedŊá sériovou výrobu a zároveŔ vyuǵívá tradiļ ní spoje dŚeva. Materiál naŚeǵe podle potŚeby, obrousí ho, sestaví a opŊt rozloǵí, poté jej brousí najemno. Dále se materiál lakuje, moŚí, a tím získá jinou barvu a ochrannou vrstvu. Tradiļ nŊ se napŚ. stŢl nebo lavice vyrábŊy z jednoho kusu, dŚevo se ale prohýbalo. Dnes se dŚevo Śeǵe na foġny, které se montují dohromady.

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

Tradiční jsou postupy výroby. Dříve se skříně nestloukaly, ale využívaly se tzv. truhlářské spoje. Dřevo do sebe muselo vždy dokonale zapadat. Také se využíval pouze masiv. V mnoha domácnostech stále nalezneme tradiční almary z masivu. Tento starý nábytek má svou cenu.

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční?

Tradiční jsou právě truhlářské spoje. Řemeslo lze označit za tradiční, když využíváme masiv jako hlavní složku výrobku a dřevo je spojováno bez šroubů, tak aby samo a pevně drželo. V současnosti se vyskytuje mnoho truhlářů, kteří pracují pouze s laminem. Práce s laminem není tradiční a vznikla kompromisem moderní doby a tradiční výroby. Každé řemeslo se ale musí vyvíjet v souvislosti s dobou.

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

Uplatnitelnost řemesla stoupá ve vlnách. V současnosti je truhlářské řemeslo na vzestupu. Vzestává zájem o dřevo (masiv), ale předpokládá, že zájem zase zákonitě bude klesat. Lidé nikdy preferují dřevo, jindy jsou moderní výrobky z jiného materiálu (např. plast ☺ je levnější, ale není tak kvalitní). Truhlářů mají v současnosti většinou dostatek zakázek. Podle autora má truhlářství lepší uplatnění než např. kovářství, ale kováři jsou při výrobě více tradiční. Věří, že pokud se sníží obliba dřeva (masivu), lze stále jeho dřevo transformovat. Veřejnost má zájem o práci se dřevem v jeho řemeslných kurzech, bohužel poptávka po nábytku z masivu není velká.

Obrázek 35: Ukázka tvorby pana Duba

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Řemeslník: Petr Vachet – truhlář

1. Kontakt

Adresa: Citice 149, 356 01 Citice

Telefon: 732 944 508

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučil?

Vyuļil se truhláŚem v Královském PoŚíļí. V rodinĎ pŚed ním nikdo nevykonával truhláŚské Śemeslo, tzn. nemá rodinnou Śemeslnou tradici.

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

Jiġ 20 let vykonává truhláŚské Śemeslo. Po celou tuto dobu se vĎnoval pouze truhlaŚinĎ

4. Na jaké výrobky se specializujete?

Specializuje se na výrobu obkladŢ stĎn, schodŢ, dveŚí, kuchyŔských linek, vestavĎných skŚíní. NejradĎji vyrábí schody. TvoŚí také pergoly, truhlíky, pískoviġtĎ Poskytuje i sluġby: montáġ plovoucích podlah a obloġkových zárubní. Moto truhláŚe je: KvalitnĎ zhotovit a za rozumnou cenu. TruhláŚ také radí, zamĎŚuje a provádí cenovou nabídku.

Obrázek 36: Ukázka tvorby pana Vacheta (schodiště)

Zdroj: http://truhlarstvi-vachek.webnode.cz/

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

Vyrábí samozřejmě nejčastěji ze dřeva, ale občas musí pracovat i se skleněnými komponenty, například při výrobě dveří. Využívá dřevotřísku i masiv. Pro zpracování nábytku z masivu využívá nejčastěji borovici. Pro výrobu je dle něj také vhodný dub, který již není tak levný. Pracuje v poměru 1:1 s dřevotřískou a masivem. Pokud si zákazník vybere zakázku z dřevotřísky, hlavním důvodem je nižší cena.

Obrázek 37: Dveře se skleněnou výplní

Zdroj: http://truhlarstvi-vachek.webnode.cz/

Z nástrojů používá pan Vachek z velké části moderní nástroje pro opracování dřeva (jako pásová bruska, fréza, hoblovka s protahem a další). Má také dostupnou klasickou pilu, kladiva, hoblíky a šídla, ale nepoužívá je příliš často, protože jejich využívání prodlužuje proces výroby.

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pochází?

Využívá čep a dlab. Je to tradiční typ spoje, které se využívají například při spojování nohou u židlí a stolů. První část spoje tvoří dlab, což je otvor v dřevěném dílu, a druhou částí je čep, který je vytvořen ubráním materiálu v místě spoje. Dříve se dělaly ozuby, které už se dnes moc nepoužívají. Jsou to základní rohové spoje, které vynikají svou pevností. Vyrábě již například židli bez šroubů pomocí metody čep a dlab, které se

zajiġtují pomocí kolíkŢ. Tuto metodu vyuġívá, pouze pokud je poġadovaná v zakázce, protoġe je ļasovĚ náročná.

Obrázek 38: Židle a stůl vyráběné tradiční metodou

Zdroj: http://truhlarstvi-vachek.webnode.cz/

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

Technologie se pŚíliġ nemĚní v prŢbĚhu ļasu. Postupy výroby jsou ļasto podobné, je vġdy zapotŚebí: naŚezat materiál, ohoblovat dle zakázky, vytvoŚit hrubý výrobek, který je dále zapotŚebí brousit, moŚit, lakovat, opĚt brousit a nakonec naposled nalakovat.

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

Typická a proslulá byla truhláŚská ġkola v Kynġperku nad OhŚí. Ve své truhlárnĚ mĚl také uļnĚ, který se vyuļil truhláŚem a mĚl zájem o Śemeslo. Problémem je podle truhláŚe, ġe mladí lidé mají malý zájem o kvalitní truhlaŚinu. Jejich pŚedstava je, ġe se Śemeslo vyuļí, nastoupí do zamĚstnání a budou mít ihned vysoký plat. Problém je v tom, ġe jim chybí zkuġenosti a moc toho neumí, kdyġ jsou ļerstvĚ vyuļení. Dnes uġ podle Śemeslníka není dostatek schopných lidí, kteŚí dĚti kvalitnĚ nauļí truhlaŚinu. Nejlepġí je, kdyġ mají uļni opravdu o Śemeslo zájem a mají v nĚm zálibu.

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční?

Tradiční je řemeslo právě technologiemi, které jsou využívány pro opracování, zpracování a vyrábění ze dřeva. V současnosti je navíc dřevo lakováno, aby mělo dostatečnou ochranu před vnějšími vlivy. Barvy jsou na jiné bázi než ty, které se využívaly v minulosti. Postupně se zase řemeslo navrací ke starým postupům, při kterých jsou používány vosky a oleje. Nově je využíváno lamino.

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

Truhlář má velké množství zakázek. Předpokládá, že kvalitní truhlářské výrobky budou stále žádanější. Podle truhláře je v posledních několika desetiletí větší zájem o všechna řemesla. Neustále ale ubývá kvalitních řemeslníků. Poptávka bude neustále vysoká, ale nebude dostatek kvalitních truhlářů, kteří by zakázky zpracovávali. Na výrobcích truhláře lze ocenit hlavně kvalitu. Cena jeho zakázek je přiměřená kvalitě práce. Velké obchody prodávají výrobky s mnohem nižší kvalitou. Truhlář považuje nábytek z velkých obchodních řetězců za spotřební materiál, který nemá vydržet dlouho, ale je levný a dostupný.

Obrázek 39: Ukázka tvorby pana Vacheta (autobusová zastávka)

Zdroj: http://truhlarstvi-vachek.webnode.cz/

KOVÁŘ STVÍ

Za zaļátek zpracování ģelezné rudy nelze povaģovat **dobu ģeleznou**, neboŠ doklady o znalosti výroby sahají do starģího období. Nejstarģí nalezené ģelezné pŚedmŀty nesoucí známky opracování byly nalezeny na území dneģního Íránu, Egypta a Sýrie a pochází z období 3 000 let pŚ. n. l. Podle znalostí výroby a pouģívání ģeleza byla v minulosti posuzována vyspŀlost národŢ, a proto byly tyto znalosti velmi dŢleģité.[1]

Název kováŚství vznikl ze slova kovat, tedy bít nebo tlouct tŢģkým nástrojem do rudy. První zkuģenosti s kováním mŀl jiģ pravŀký ļlovŀk, který pŚi úderu do ryzího kovu zjistil, ģe se neodlupuje jako kámen, ale tvaruje se podle úderu. S postupem ļasu docházelo ke zdokonalování kováŚských technik a nástrojŢ a kováŚské Śemeslo se stalo velmi cenŀné. ÚroveŘ Śemeslné výroby byla na mnoha místech odliģná. Jako první ve stŚední Evropŀzcela ovládli ģelezáŚskou techniku Keltové v **období laténském** (5. ţ 4. století pŚed naģím letopoļtem). V **dobŀ Śímskéjiģ** bylo Śemeslo (1ţ 400 naģeho letopoļtu) na vysoké úrovni (vyuģívali ģelezné kovadliny, kryté výhnŀs mŀchy a vyrábŀli rŢzné nástroje a zbranŀ). **Slovanské kováŚství** se vyrovnalo svou kvalitou okolnímu svŀtu v 8. a 9. století n. l. Typické slovanské kovárny byly vybudované v chatrļi s výhní zahloubenou v zemi a koģeným nebo dŚevŀným mŀchem. K nejļastŀjģím nástrojŢm patŚila kovadlina umístŀná na ģpalku a koryto s vodou slouģící na ochlazení kovu. Konstrukļnŀ sloģitŀjģí výrobky s prvky umŀleckého zpracování byly vyrábŀny na hradiģtích anebo v sídlech vládcŢ. Rozvoj ruļního malovýrobního kováŚství vyvrcholil jiģ v 10. ï 13. století. Technologie se v podstatŀ od této doby výraznŀ nemŀní. PŚi tvorbŀ umŀleckých kováŚŢ mohlo postupnŀ docházet ke zmŀnám skladby výrobkŢ, uģívaných materiálŢ, podílu strojní a ruļní práce anebo estetických poģadavkŢ.[2]

Nová kulturní vlna s názvem **gotika** nastala v Evropŀve 13. století a výraznŀ ovlivnila i kováŚské Śemeslo. NejdŚíve tento smŀr ovlivŘoval hlavnŀ církevní prostŚedí, ale pozdŀji se zaļal projevovat i v architektuŚe mŀst. V této dobŀ se kováŚství výraznŀ posunulo smŀrem k umŀleckému Śemeslu. Charakteristickým prvkem gotiky byl lomený oblouk, ģebrová klenba, opŀrný systém a vertikalita a ģtíhlost tvarŢ smŀŚujících vzhŢru.[3]

[1] Ivo Frolec. 2003. KováŚství. Praha: Grada Publishing, a.s.

[2] Pavel Révay, Vondruģka Ģimon. 2010. UmŀleckékováŚství. 2. pŚepracované vydání. Praha: Grada Publishing, a.s.

[3] Ivo Frolec. 2003. KováŚství. Praha: Grada Publishing, a.s.

V 15. století ovlivnila kovářství **renesance** rozšířená z Itálie. Inspirace pro kovářství byla nalezena ve znovu objevené antické kultuře a přinesla rozkvět a nové techniky zpracování železa. Typickým motivem se staly hustě vinuté a navzájem provlékané osmy (např. u mříží). K výzdobě renesančních prvků se nejčastěji využívalo zlato. Dále kovářství ovlivnilo **baroko**, které přineslo nové prvky ve tvaru listu z plochého materiálu, který byl bohatě rýhovaný a plasticky modelovaný. V druhé polovině 18. století nakrátko zavládlo období **rokoka**, které bylo charakteristické rozvojem manufakturního průmyslu a díky kterému dochází k pomalému úpadku umělecko-kovářských prací. V tu dobu se v dílnách vyráběly spíše drobnější užitkové a dekorační předměty, které měly ústřední motiv muže le neboli rokaje, podle kterého byl sloh pojmenován. Kovářství prošlo změnami také v období **klasicismu** (poslední třetina 18. století), které je charakteristické hladkými rovnými tyčemi, dekorativními geometrickými prvky a antickými ornamentálními vzory. Období **romantismu** (1. polovina 19. století) se stalo příznačné úpadkem kovářského řemesla. Práci kovářů nahradily odlitky vyráběné v továrnách. Přes průmyslový rozmach vyžadovali někteří architekti stále umělecko-kovářské práce. V **secesním** kovářství se již plně využívaly moderní technologie, které se ale citlivě prolínaly s tradičními způsoby zpracování kovu. ř emeslo příznivě ovlivnil také vznik uměleckých škol.[1]

Podoborem kovářství je **podkovářství**. Bez správného podkování dochází k opotřebení kopytní rohoviny koní, a snižuje se tím jejich pracovní výkonnost. Náznaky prvního podkování spadají do období rozmachu keltské kultury. V naší vlasti se zavedlo podkování pravděpodobně až v 10. století. Nejvyšší technické dokonalosti dosáhlo podkovářství v 18. a 19. století, protože bylo podloženo výzkumy v oblasti veterinární vědy.[2]

V českém vesnickém prostředí mělo kovářství dlouholetou tradici. S kovářstvím byl spjat rozvoj zemědělství a ostatních řemesel. Vesničtí kováři vyráběli jednoduché předměty zhotovené tvarováním železa, opravárenstvím a podkovářstvím. Kovalo se zemědělské nářadí jako radlice, kosy, srpy, lopaty, rýče, motyky, výstroje bojovníků, železné prvky koňských postrojů a řemeslnické nástroje. Kováři měli v českých zemích zvláštní společenské postavení. Kováři byli často zástupci obce a jejich kovárna byla místem společenských setkání.[3] Kovárny stávaly u potoka, protože vodní síla poháněla těžká kladiva zvané

[1] Pavel Révay, Vondruška Šimon. 2010. Umělecké kovářství. 2. přepracované vydání. Praha: Grada Publishing, a.s.

[2] Kysilka, Karel a kol. 2006. Podkovářství. Praha: Grada Publishing, a.s.

[3] Ivo Frolec. 2003. Kovářství. Praha: Grada Publishing, a.s.

hamry a mlýnová dmýchadla. Kovářská práce byla v minulosti zatlačena litinovými výrobky a mechanizací, ale dnes se opět vracíme ke kvalitním kovářským výrobkům.[1]

V příhraniční oblasti Krušnohoří se praktikovalo zpracování kovu již v 15. a 16. století v souvislosti s hornickou činností. V okolí Lokte a Žatce se vyráběly již v roce 1786 lžíce, které se v českých zemích vyráběly pouze zde. V 19. století se kovářské dílny na zpracování lžic nacházely i v Abertamech, Nových Hamrech, Nejdku, Bernově, Milířích, Rotavě, Jindřichovicích, Mlýnské aj. V roce 1860 výroba zaměstnávala 680 dělníků: kovářů, vykrajovačů, pilníkářů, ležtičů a cínovačů. V 17. a 18. století se v oblasti Kryštofových Hamrů objevila také kovářská výroba hřebíků. V oblasti Krupky u Teplic kvetla v roce 1750 produkce kovových přezek a knoflíků.[2]

Kovářské řemeslo se neustále vyučuje na středních školách v ČR. Obor umělecký kovář, zámečník a pasíř je učební obor dostupný na 14 školách, žádná se ale nenachází v Karlovarském kraji. Obdobný obor s názvem Uměleckořemeslné zpracování kovů nabízí 4 střední školy, z nich nejbližší jsou v Praze a Plzeňském kraji.[3]

V roce 2002 vzniklo v ČR **Kovářské společenstvo** (Společenstvo uměleckých kovářů a zámečníků a kovářů či podkovářů Čech, Moravy a Slezska, živnostenské společenstvo), zajišťuje komunikaci a propojení všech kovářů na území ČR a bylo založeno pro udržení čistoty a kvality řemesla. Nabízí svým členům různé specializované kurzy a semináře pro celoživotní odborný rozvoj kovářů, podílí se na vypracování publikací o řemesle, časopisu a pořádá různé kulturní akce. Společenství má přibližně 148 členů, z toho šest kovářů pochází z Karlovarského kraje. Tradiční kulturní akcí se stalo Mezinárodní kovářské sympozium, které se koná vždy v Bečově nad Teplou (letos již 9. ročník, který měl téma botanika a konal se 10. 9 - 11. 9. 2016).[4]

[1] Sulzenbacherová, Gudrun. 2003. Zapomenutá řemesla a život na venkově. Praha: Slovart

[2] MAS Sokolovsko, o.p.s. 2010 (číslo 2). Časopis: Sokolovsko. Sokolov

[3] Dostupné z: http://www.stredniskoly.cz/

[4] Dostupné z: http://www.kovari.org/

Řemeslník: Ivo Rudolf - kovář

1. Kontakt

Adresa: Beļov nad Teplou 13, 364 64 Beļov nad Teplou

Telefon: 353 999 438

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučil?

Vyuļil se kováŚem v Oselcích nedaleko Nepomuku (Poznámka autora: Zde se dodnes na stŚední ġkole vyuļuje kováŚské Śemeslo ę konkrétnĎ je dostupný obor PodkováŚ a zemĎdĎlský kováŚ a UmĎleckoŚemeslné zpracování kovŢ ę práce kováŚské a zámeļnické[1]). Dotazovaný se rozhodoval pŚi volbĎ svého Śemesla mezi kováŚstvím a ŚezbáŚstvím. K obĎma ŚemeslŢm mĎl vztah jiġ od svého dĎtství, ale kováŚství by pro nĎj bylo ménĎ dostupné pro ļerpání zkuġeností, proto zvolil kováŚství. V rodinĎ nemá ġádnou kováŚskou tradici, ale snaġí se Śemeslo v rámci rodiny pŚedávat dále mladġím generacím.

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

35 let

4. Na jaké výrobky se specializujete?

TvoŚí hlavnĎ na zakázku. BuĎ menġí vĎci, jako ġperky, nebo vĎtġí zakázky, jako napŚ. rŢzné ploty, branky, ochranné a ozdobné mŚíže, zábradlí anebo umĎlecké pŚedmĎty (repliky zvíŚat, zbraní a nástrojŢ ę i v kombinaci kov-dŚevo-kámen). DĎlá bĎžné podkováŚské práce, jako jekování koní a výroba nových podkov. Zabývá se také výrobou drobných bytových doplĎkŢ (dveŚní panty, petlice, vĎšáky, krbové náŚadí, svícny vġech velikostí, dekoraļní pŚedmĎty, dveŚní kování a rŢzné zámeļnické práce).

[1] Dostupné z: http://www.stredniskolaoselce.cz/cs/pracoviste-oselce/obory-vzdelavani-oselce/R54-A0/

Obrázek 40: Chameleon (kombinace kámen- železo)

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 41: Ukázka z tvorby Ivo Rudolfa

Zdroj: vlastní fotodokumentace

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

Materiál: sklo, dřevo, kov (železo, zlato a další barevné kovy).

Obrázek 42: Ukázka z tvorby Ivo Rudolfa

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Nástroje: KováŚ vyuǵívá tradiļní nástroje a postupy. NejdŢleǵitĮjǵím nástrojem je kovadlina a pec s ventilátorem. Tradiļní mĮchy na rozhoŚení ohnĮ se jiǵ nevyuǵívají. Tradiļní mĮch se dle kováŚe nachází v muzeu v BeļovĮnad Teplou. Dalǵími pouǵívanými nástroji jsou kladiva, buchary atd.

Obrázek 43: Kovadliny

Zdroj: vlastní fotodokumentace

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pochází?

KaǴdý kováŚ má samozŚejmĮ nĮjaký styl výroby, který je pro nĮ charakteristický a podle kterého ho poznáme. ř emeslníkŢv oblíbený vzor je lipový lístek, který jiǵ pŚibliǵnĮ 10 let vkládá do svých výrobkŢ. KaǴdý kováŚ má také svou signaturu, tedy podpis. Ļasto vyuǵívá také pŚírodní vzory, jako napŚ. zvíŚata (brouky). Na zakázku je schopen vyrobit jakýkoliv vzor, tedy i vzory, které byly vyuǵívány v rŢzném období (napŚ. renesance).

Obrázek 44: Signatura kováře pana Rudolfa (R uprostřed výrobku)

Zdroj: vlastní fotodokumentace

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

Pouţívá vţechny staré a tradiţní technologie, vyuţívá i novţjţí technologie, např. svařování, ale není to přiliš ţasté, vţinou preferuje techniku nýtování nad svařováním. Své kovářské řemeslo oznaţil za klasickou kovařinu, řídí se heslem: „Kuj ţelezo, dokud je ţhavé".

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

Typické kovářsky vyrobené předměty jsou různé mříţe, klece, ale i kříţe v kostelech, které jsou bohuţel jiţ ve ţpatném stavu. V souţasnosti kovář pracuje např. na obnově kovové sochy Jeţíţe Krista na kříţi v kostele v západoţeské obci.

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční?

Podle kováře jsou to hlavně technologie, které se prakticky nezměnily za několik tisíc let. Bohuţel řemeslo se dle něj dá lehko zkazit a dělat nekvalitně. Pro správné vykonávání řemesla je důleţité mít znalosti, ale také vztah k řemeslu. Kovář by si vţdy měl dát záleţet na tom, aby práci prováděl správně. To se snaţí zajistit právě celorepublikové Kovářské spoleţenství, při jehoţ zrodu v Karlovarském kraji stál i pan

Rudolf. V rámci Kovářského spolčenství se pořádají každoročně Mezinárodní kovářská sympozia v Bečově nad Teplou. Letos již 9. ročník probíhal na téma botanika. Kovářské spolčenství se snaží na tuto akci nalákat co nejvíce kovářů, aby mohli předvést své řemeslo veřejnosti.

Obrázek 45: Kovářská výheň a nástroje na zpracování železa

Zdroj: vlastní fotodokumentace

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

Poptávka po kovářských výrobcích je dle kováře velká. V poslední době hodně vyrábí i šperky. Zakázky většího rozsahu jsou např. ploty, mříže, branky a zábradlí. Nejvíce u výrobků pana Rudolfa ocení moderní spotřebitel originalitu, propracovanost, ruční zpracování, kvalitu, ale hlavně do každého svého výrobku dává kus srdce.

Řemeslník: Anonymní kovář

1. Kontakt

neuveden

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučil?

Kovářství se vyučil na střední škole, která leží v okolí, ale samozřejmě nejvíce se dle něj člověk naučí právě praxí. Rodinnou tradici nemá.

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

Od roku 1999 řemeslo vykonává sám na sebe, ale již předtím řemeslo vykonával jako svůj koníček (tzn. 17 let je podnikatel v kovářském řemeslu).

4. Na jaké výrobky se specializujete?

Jeho oborem je zámečnictví a kovářství. Často vyrábí ploty, vrata, brány, rekonstruuje nebo vyrábí schody. Je schopen na zakázku vyrobit všechno. V současnosti lidé často nosí fotografie nebo obrázky, jak by chtěli, aby konečný výrobek vypadal.

Obrázek 46: Kovářská výheň

Zdroj: vlastní fotodokumentace

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

Nástroje: využívá kovadlinu, buchar, výheň, ventilátor (elektrické měchy už dnes nikdo nemá), svářečky, lisy, ohýbačky, soustruh, vrtačky. K zámečnictví, potřebuje kladiva (ve velkém množství), zápustky atd.

Z **materiálů** kovář využívá hlavně železo, v menší míře zlato (plátkové), mosaz a měď také v menší míře.

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pochází?

Využívá spíše vzory, které požadují zákazníci (zákazník přinese obrázek anebo fotografii a on podle něj tvoří předměty), umí dělat různé repliky (některé mají vzory například květiny, listy).

Obrázek 47: Ukázka tvorby

Zdroj: vlastní fotodokumentace

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

Využívá postup: kování za tepla č. tzn. rozehřeje železo do červena (při teplotě přibližně 900 °C) a pak ho opracovává na kovadlině kladivem. Pokud chce vyrobit větší počet kusů, pak si vytvoří formu na otisk kovu. Formy lze využít vícekrát. Forma určuje sortiment, který nabízí. 99 % forem si dělá tento kovář sám. Bere formy jako podpis kováře.

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

Typické pro region je podle řemeslníka to, že už tu není moc kovářů (kovář postupně téměř vymřeli). Po kovářském řemeslu je poptávka, kovář má zakázky i na rok dopředu.

Obrázek 48: Forma v bucharu

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 49: Kovadlina

Zdroj: vlastní fotodokumentace

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční?

Preferuje ruční práci, v tom tkví tradice. Sice používá stroje, které dříve nebyly, ale i přesto považuje své řemeslo za tradiční. Jeho výrobky jsou kvalitnější než z velkovýroby. Tradiční metodou je nýtování, které také někdy využívá. Dříve se svařovalo kovářským způsobem – části se ohřály společně v ohni do bíla a pak se skovaly, dnes již máme na svařování moderní techniku, která práci kováře usnadní.

Kovář popsal také rozdíl mezi kovářstvím a uměleckým kovářstvím. Kovářství je zaměřené spíše na kování nástrojů, jako jsou krumpáče, ockrty, majzlíky atd. Umělecké kovářství je podle něj dnes spíše umělecké zámečnictví. Rozdílem mezi prací v minulosti a současnosti jsou odlišné metody. Dříve se používaly ke spojení železa nýty a dnes se spíše svařuje. Nýtování trvá déle, ale vyznačuje se vyšší pevností.

Obrázek 50: Kladiva a kovářovo moto

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 51: Buchar

Zdroj: vlastní fotodokumentace

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

Dle kováře je možné, že v budoucnosti kovářské řemeslo vymře. Kovářův syn jeho řemeslo také umí, ale raději si ke studiu vybral jinou školu. Kovář své řemeslo plánuje dělat do konce života, pokud o něj bude zájem. Prozatím lidé mají zájem o jeho výrobky, dokonce má některé zakázky i z Německa.

Výrobky jsou lákavé, protože je to ruční práce. To podle kováře lidé stále ocení. Výrobky z velkých obchodních řetězců jsou sice levnější, ale rozhodně méně kvalitní. Za cenu některých výrobků z velkých obchodů nelze koupit ani materiál. Kovář ze zásady odmítá opravovat, zkracovat či jinak upravovat levné výrobky z velkých obchodů, které si lidé koupí, protože upřednostní cenu před jeho kvalitní ruční prací.

Europäische Union. Europäischer Fonds für regionale Entwicklung. Evropská unie. Evropský fond pro regionální rozvoj.

Ahoj sousede. Hallo Nachbar. Interreg V A / 2014–2020

Řemeslník: Karel Částka - kovář

1. Kontakt

Adresa: Rájec 83, 362 33 okr. K. Vary - Nejdek

Telefon: 353 925 197

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučil?

Vyuļil se Śemeslo (obor provozní zámeļník). Jiģ na stŚední ģkole mĲ 6 týdnŢ praxe v kovárnĲ ř emeslo nedĲlal celý ģivot, ale aģ od svých 50 let. Chodil také na kurzy kováŚství na hrad Helfģtýn v PŚerovĲ Kurzy vedl pan Habermann (toho povaģuje za papeģe vģech kováŚŢ). NĲkolikrát se úļastnil KováŚského sympozia v BeļovĲ nad Teplou. KováŚ se ve svém volném ļase zajímá o dalģí Śemesla, jako napŚ. noģíŚství, sochaŚství a dalģí.

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

KováŚ uvedl, ģe pracuje 16 let s ohnĲm a kovadlinou. Je ale celoģivotní sbĲratel kovadlin a kováŚského náŚadí. Sbírá mimo jiné také literaturu, která se zabývá kováŚstvím.

4. Na jaké výrobky se specializujete?

Specializuje se na výrobu zahradního nábytku, závĲsŢ, vyrábí kování altánŢ, drģáky, podloģky na tesaŚské práce, ohŔové koģe, svícny, nábytek (napŚ. ģelezné postele), mŚíģe, ŚetĲzy, sady sekáļkŢ pro kameníky, brány, rámy obrazŢ a náŚadí (i opravy seker, motyk a krumpáļŢ). Spolupracuje s Śemeslníky v okolí (kameníci a tesaŚi). Vykonává i zámeļnické práce.

Obrázek 52: Kování trámů

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 53: Ukázka tvorby pana Částky

Zdroj: vlastní fotodokumentace

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

Využívá při výrobě pouze železo a ocel. Vyrábí také předměty pro radost z řezbářské nožíky. Protože spolupracuje s ostatními řemeslníky, zná jejich řemesla. Pro jeho řemeslo je důležité vědět, jaký typ uhlí má využít, do jeho se železo kalí (voda, olej, vzduch), musí umět poznat druhy oceli.

Z **nástrojů** při výrobě používá hlavně kovadlinu, buchary, lisy, probíjecí desky, kužel ku, výheň, stroj na torzování železa (skrucování) a strojní pilu. Kovář více svařuje, než nýtuje. Má také dostupné většinu základní elektrické vybavení (bruska, flexa).

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pochází?

Často využívá vzor lilie. Zdobným komponentem je tzv. prolis. Při tvorbě prolisů čerpá vždy z literatury a také z návštěv památek. Kovářská, že zachraňuje železo, sbírá jej a dále upotřebuje.

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

Nejčastěji využívá ruční kování a lisování (skrucování). Používá moderní i tradiční nástroje. Jedním z moderních postupů je vyřezávání plazmou. Dle kováře v moderní době nelze nevyužívat moderních nástrojů, ale snaží se ctít řemeslo. Pokud si s čím neví rady, navštíví jiné kováře, kteří vždycky rádi pomohou. Kovář věří na to, co je napsané. Kovář nehledá na internetu tvorbu ostatních, drží se vždy toho, co je napsané v knihách a co mu poradí ostatní (ještě se nesetkal s tím, že by mu někdo odmítl pomoc).

Obrázek 54: Vlevo buchar, vpravo kovadlina

Zdroj: vlastní fotodokumentace

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

Za typické považuje okrasné zábradlí k balkónům, vnitřní zábradlí domů atd. V těch spatřuje kovář poslední kvalitní kovářskou práci, která byla vyráběna podle starých metod. Tato zábradlí byla dělána ruční tvorbou. Kováři nebyli vybaveni svářečkou, ale museli kov nahřát a useknout. Oblast Nejdku je poznamenaná historickými souvislostmi. V Rájci byly dříve tři kovárny, ty sloužily kameníkům pro opravu kamenických nástrojů. V této oblasti také nalezl několik podkov a šroubů.

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční?

Kovářství bylo odjakživa tradiční tím, že pomocí něj byly vyráběny a opravovány nástroje (kladiva, sekery). Kovář se věnuje opravě nástrojů, a vypomáhá tím dalším řemeslníkům, kteří si nástroje opravit nedokáží.

Obrázek 55: Ukázka výrobků pana Částky

Zdroj: vlastní fotodokumentace

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

Kovář si myslí, že moderní doba postupně zničí řemeslo. Například už teď jsou omezené emise, které vychází z komínů. Kovář bez ohně nemůže být (rád by pracovat s plynem, ale ten kovář nemá). Kovářské řemeslo také vyžaduje obrovskou dávku trpělivosti. Dnes tato řemesla nezajímají, protože chtějí všechno umět hned a trpělivost nemají.

Kovář příležitostně vyrábí výrobky pro příbuzenstvo. Tvorbou se neživí. Preferuje výrobky dodávat za protislužbu anebo jako dar. Například když řezník potřebuje nabrousit sekáčky, tak ten mu pak na oplátku pomůže s opravou omítky (tento řezník totiž ovládá i zednické práce). Kovář své řemeslo předal synovi, který se jím nevyučil, ale umí jej vykonávat. Kovář považuje čechy za národ, který byl v řemeslech velmi zručný. Řemeslo se dříve vždy dědilo.

Obrázek 56: Ukázka tvorby (lampa)

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 57: Ukázka tvorby pana Částky

Zdroj: vlastní fotodokumentace

ř EZBÁř STVÍ/ BETLÉMÁř STVÍ

ř ezbářství je umělecko-řemeslný obor, který provází člověka od pradávna a lze ho zařadit mezi starodávná řemesla. Dřevo bylo vždy nejdostupnějším a nejlevnějším materiál s širokým využitím. Ve svých počátcích se ze dřeva vyráběly primitivní nástroje či pro využití při práci i jídle, různé náboženské předměty apod. Opracováním dřeva se také rozvíjela lidská zručnost. ř ezbářství se uplatňuje nejen ve výrobě dekorativních předmětů, ale také například v rozsáhlejších ozdobných prvcích či okrasná vyřezávaná schodiště a jiné ozdobné prvky v exteriérech a interiérech.

Počátky řezbářství lze najít již v **pravěku**, přesto pravěkých řezbářských výrobků se dochovalo pouze nepatrné množství. V daleko větším zastoupení lze nalézt pravěké nástroje, které sloužily k opracování dřeva (sekyra, dláto, pořiz, pilník). Vývoj řezbářství **ve starověku** lze odhadovat také jen z velmi malého množství dochovaných pozůstatků. V řecku a římě bylo navíc dřevo označováno za podřadný materiál, který se příliš nehodil pro uměleckou tvorbu. Některé chrámové konstrukce však dokazují, že byly vyrobeny ze dřeva, a písemné zprávy dokládají, že nejstarší řecké sochy byly dřevěné. **V době románského slohu** bylo řezbářství spíše upozaděno kamenosochařstvím a řezbářstvím na slonovině. Sochy ze dřeva byly používány pouze jako podklad pod tepaný stříbrný nebo zlatý plech. ř ezbářství dosahovalo svého vrcholu **v době gotiky**, zejména pak ve střední Evropě, kde na rozdíl od římských provincií nedominoval kámen nad dřevem. Vysoký standard gotického řezbářství ovlivňovalo bohatství církve, navyšující se počet církevních staveb, které bylo potřeba vybavit. Zároveň v tomto období vznikaly cechy řemeslníků, kteří dbali na kvalitu svých výrobků. V období gotiky dochází také ke vzniku propracovanějšího gotického nábytku, který je složitěji zpracováván. Stěny nábytku nejsou pouze z plných prken a fošen, ale využívá se rámová konstrukce, do níž se vkládají výplně. Druhým a zatím posledním vrcholem řezbářského umění bylo **období baroka**. V tomto období bylo vytvořeno velké množství velice kvalitních řezeb. Důvodem bylo velké množství a náročnost zakázek církve a vrchnosti. Díky místním tradicím dochází v období baroka k rozvoji figurálního řezbářství, zejména ve Španělsku, Rakousku, ale také v Německu a Čechách. Barokní nábytek je členěn bohatými ornamenty a figurami, často zlacenými nebo polychromovanými. **V rokoku** je ve figurálním řezbářství ustupováno od barokní dramatičnosti a je upřednostňována hravá zdobnost. U nábytku se rokoko projevuje drobnějšími rozměry, zjemněním tvarů a asymetričností. **V době klasicismu** dochází k útlumu řezbářství, mezi materiálem je znovu upřednostňován kámen a kov. Církev a šlechta se od řezbářských děl odvrací a novými zadavateli řezbářských pracích se stávají zákazníci z řad měšťanstva a buržoazie, kteří jsou méně nároční. **V období**

romantismu dochází ke zrušení řemeslných cechů a dochází k zavádění dřevoobráběcích strojů do výroby. Také v tomto období je poptávka z řad církve po řezbářských pracích nízká, proto řezbáři hledají zákazníky mezi měšťany. **Od konce 2. světové války do počátku 21. století** dochází k uplatňování řady nových změn. Rozšiřují se dřevoobráběcí stroje, šetřící pily, kopírovací frézy.[1]

Původ řezbářské tvorby a řemesel pracujících se dřevem v **Krušnohoří** se dá nalézt v 17. století. V Krušných horách a přilehlém regionu započátku dominovala těžba nerostného bohatství, která přispěla k rozkvětu tohoto regionu. Následný útlum těžby však přinesl mnoho horníků o živobytí a donutil je hledat jiné možnosti obživy. Díky bohatství krušnohorských lesů a bohatému zdroji dřeva došlo k rozvoji řemesel vázaných na zpracování dřeva, mimo jiné i k rozvoji řezbářství. V Krušných horách tak vznikala různorodá díla ze dřeva (ozdobné oblouky, vánoční pyramidy, louskáčky na ořechy, stromečky, dýmající panáčci, betlémy, zvířátka apod.), která se zachovala dodnes. Od 18. století se na české i saské straně Krušných hor rozvinula výroba hraček a vánočních ozdob.[2]

Mezi nejdůležitější **techniky opracování dřeva** v Krušnohoří patří vyřezávání, soustružení, soustružení obručí a stromky z hoblin.[2] Mnohé z těchto technik jsou unikátní pouze pro Krušnohoří.

Vyřezávání je z těchto technik nejvíce rozšířeno. Jako nejvhodnější materiál je používáno lipové dřevo, ze kterého vzniká mnoho typických krušnohorských motivů ï pyramidy, figurky horníků, betlémy, dýmající panáčci, zvířátka apod.

Soustružením je opracováváno dřevo pomocí soustruhu a dále opracováno různými nástroji (dláta, škrabky) do požadovaného tvaru. Tímto způsobem opracování dřeva vznikají například louskáčky.

Soustružení obručí (Reifendrehen) patří k celosvětově výjimečné technice zpracování dřeva. Bylo vyvinuto v Krušných horách kolem roku 1800. Toto řemeslo bylo provozováno pouze v některých městech, v Německu např. v Seiffenu, Deutschneudorfu a Deutscheinsiedelu. Technika soustružení obručí se používala zejména k výrobě dřevěných zvířat (Reifentiere). Při výrobě je nejprve dřevěná obruč opracována na soustruhu tak, že na *řezu vysoustružené obruče pak vznikl obrys kontur zvířete*.

[1] Dostupné z: MINÁŘ, Marek. Řezbářství. Praha: Grada, 2005. 264 stran. ISBN 80-247-0743-8.

[2] Dostupné z: Lidové umění Krušných hor. Krušnohoří bez hranic [online]. [cit. 11.08.2016]. Dostupné z: http://krusnohori-bez-hranic.cz/lidove-umeni-krusnych-hor

Nakonec mohlo být z obrubce odštípnuto mnoho figurek zvířat, která se pak dle dalších požadavků dotvářela buď vyřezáváním či malováním.“[2]

Stromky, stromečky z hoblin (Spanbaumstechen) tvoří buď součást pyramid, nebo se používají jako samostatné dekorace. Výroba těchto stromků vyžaduje velkou zručnost, z důvodu křehkosti jednotlivých hoblin. Stromečky se vytvářejí z kužele lipového dřeva, kdy za pomocí dláta jsou vytvářeny jednotlivé hobliny.[2]

S řezbářstvím je úzce spjaté **betlémářství**. Motiv Kristova narození je v různorodých podobách znázorňován různými uměleckými obory. V roce 2012 uběhlo 450 let od postavení prvního betlému v Čechách. Od roku 1562 se v Praze ujal zvyk stavění chrámových jeslí, který byl následně díky jezuitům rozšířen do všech klášterů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. První betlémy se stavěly v kostelech, klášterech, chrámech a sakrálních stavbách. Šířeny byly řeholnickými řády, zejména jezuity, františkány, kapucíny, dominikány a některými ženskými řády. Řeholnické řády často tyto betlémy také vytvářely.[1] Později si betlémy pořizovali lidé ze šlechtického a bohatého měšťanského stavu, kteří si je nechávali vyrábět profesionálními řezbáři.[2] Roku 1782 byl vydán edikt císaře Josefa II., který zakázal vystavovat betlémy v kostele. Následkem tohoto nařízení bylo, že velké množství krásných betlémů bylo odstraněno a nenávratně ztraceno či zničeno. Na druhé straně mezi prostým lidem tento zákaz zapříčinil opačně. Lidé, kteří byli na betlémy zvyklí, si je začali pořizovat do svých domovů z rozličných materiálů. Po roce 1825 se betlémy vracejí do kostelů, ale zůstávají také trvale v domácnostech prostých lidí. Trojrozměrné betlémy se stávaly žádaným ženským zbožím a jejich tvorba začíná pronikat také do řezbářského umění. Po první válce proniká do betlémářství folklór, národní cítění a lidová tvořivost. Konec druhé světové války znamenal konec zlaté éry betlémářství v Čechách. České pohraničí opouštěli obyvatelé německé národnosti a mezi nimi i mnozí betlémáři. V dnešní době existují v České republice 4 spolky, které udržují tradici stavění betlémů či České sdružení přátel betlémů, Spolek českých betlémářů, Příbramští betlémáři a Spolek přátel betlémů v Třeboni.[3]

[1] Dostupné z: ZÁBRANSKÝ, Milan, RODA, Jan. Putování za betlémy České republiky. Praha: Grada, 2014. 200 stran. ISBN 978-80-247-5063-7

[2] Dostupné z: KOMÁREK, Josef, ZÁBRANSKÝ, Milan. Lidské vztahy člověka a přírody? Vypovídají o nich betlémy. Betlémy [online]. [cit. 11.08.2016]. Dostupné z: ttp://www.betlemy.cz/betlemar003.htm#Historické_vztahy_člověka_a_přírody____Vypovídají_o_nich_betlémy..._

Do roku 1945 bylo **Krušnohoří** bohaté na výrobu betlémů. Vznikaly zde betlémy, které lze označit za specifické pro tuto oblast i krupecké betlémy. V Krupce bylo v 19. století hojně rozšířené umělecké řemeslo. Byly tvořeny figurky drobných rozměrů (2 až 5 cm vysoké) z brslenu, které byly detailně propracované. Charakteristickým prvkem krupeckých betlémů je také situování scény narození do tří stran. V dolní části uprostřed je v jeskyni umístěna svatá Rodina, před kterou jsou pastýři vedoucí ovečky. Scéna situovaná vpravo do hloubi skříňky je nejtypičtější pro krupecké betlémy i andělé s plamenným mečem vyhánějící Adama a Evu z ráje. Od 19. století se na Karlovarsku rozšiřuje také další typ betlémů, betlém pod skleněným poklopem i turcem.[1]

Řemeslník: Daniel Krejčí - řezbář

1. Kontakt

řezbářství Akácie

Adresa: Libavské Údolí 112, 357 51, Krupka nad Ohří

Telefon: +420 732 511 795

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučil?

Dle slov pana Krejčího je jeho zručnost k řemeslu žádar od pánabohaň. Nemá vystudovaný žádný řemeslný obor. Práce se dřevem pro něho byla vždy přirozená, vyrůstal na vesnici a jako kluk nikdy nevyšel ven bez nože, kterým si odmala vyřezával figurky a lodičky z kůry. Je samoukem, ale v rodině má vzor v otci, který byl manuálně velmi zručný, od něhož odkoukal mnoho praktických věcí. Dětským snem bylo mít toulec plný šípů, chtěl mít mnoho šípů a luků i tento sen si splnil vlastní výrobou. Setkal se s lidmi, kteří ho velmi ovlivnili, co se týká řemesla.

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

řezbařině se věnuje na profesionální úrovni 13 let, začínal se suchou vazbou květin. K podnikání v oboru řezbářství se dostal poté, co byl registrován na úřadu práce, kde prošel rekvalifikačním kurzem na podporu malého podnikání. V rámci kurzu vypracoval podnikatelský záměr, který byl úřadem práce posouzen jako kvalitní, a on dostal dotaci na počáteční vybavení a začal se živit řemeslem.

[1] Dostupné z: HÁNOVÁ, Jiřina, VALENA, František. Betlémy. Praha: LIKA KLUB, 2002. 168 stran. ISBN 80-86069-21-4.

4. Na jaké výrobky se specializujete?

Betlémy ï vŋuje se jim od zaļátku. Prvotním impulzem byla výroba ļástí betlémŢ jako Ăsubdodávkañ pro nŋkoho jiného. Pozdŋji zaļal dŋlat betlémy sám. Dŋlá betlémy, které se dají doplŕovat a rozġiŠovat dle pŠání zákazníka. Základ betlémŢ tvoŠí svatá Rodina a zbytek si mohou zákazníci navolit dle svého pŠání.

Obrázek 58: Betlém

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Formy na sýry ï zaļal je vytváŠet na základŋpoptávky.

DŠevŋné výrobky ï svícny, basreliéfy, figurální Šezby, ġerlice (ġertovné lġíce), dŠevŋná zvíŠátka, stromeļky (z hoblin), misky, lġíce, dŠevŋné meļe a dalġí.

Obrázek 59: Stromečky z hoblin

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Spojované/uvolňované vánoční výrobky tvořené z jednoho kusu dřeva, např. svícen, který je pospojován oky řetězu, nebo figurky betléma, vzájemně spojené. Vlastní tvorba a nápad.

Obrázek 60: Svícen z jednoho kusu dřeva

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Luky a šípy, lukostřelecké vybavení.

řezbářské nástroje – dláta pro jemnou práci. V rámci své práce zjistil, že mu určité typy dlát při práci chybí, začal si je vyrábět dle potřeby, aby mu pomohly ulehčit a zefektivnit práci. Vyrábí kompletní dláta, ková si čepele sám.

Obrázek 61: Řezbářské nástroje

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Drżák na figurky ï pro uchycení drobných figurek pSi jejich zpracování. Vlastní nápad.

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

Nástroje ï na jemnou Śezbáśskou práci pouġívá ty, které si sám vyrobí. Vyrábí si nástroje dle momentální potŚeby pSi té které Śezbáśské práci. PotŚeboval nástroje, které nebyly k dostání, reagoval na díru na trhu a zaļal je vyrábĐt. Je schopen si dle své potŚeby a chuti udĐlat jakýkoliv potŚebný nástroj.

Pouġívá i profesionální nástroje, zejména na hrubou práci a pSi opracování vĐtġích kusŢ dŚeva ę motorová a elektrická pila, sekyra, lupínková pila apod.

Materiál ï nejļastĐji lipové dŚevo, lípu povaġuje za nejvhodnĐjġí dŚevo, okrajovĐpouġívá napŚíklad dŚevo ġvestky pro jeho zajímavou strukturu.

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pochází?

Stromeļky ï tvoŚené hoblinami, tradiļní kruġnohorský vzor, který byl souļástí kruġnohorských pyramid. Pan Krejļí se ke stromeļkŢm dostal na základĐ poptávky, kdy zákazník chtĐl dle pŚedlohy, kterou si

přinesl, vytvořit stromeček větších rozměrů. Na postup výroby těchto stromečků přišel až po několika nezdařených pokusech a následném nalezení fotografie starého německého řezbáře v jedné knize.

Spojované/uvolňované věci – lze považovat za tradiční vzor, který je charakteristický pro jeho práci.

Zvířátka – drobných rozměrů. Zvířátka lze nalézt také v dřívější krušnohorské řezbářské tvorbě

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

Postup – při své práci si opracovává surové dřevo od začátku. Naštípe si špalky, které nařeže na fošny, a nechává dřevo odležet a vysušit. Následně opracovává nařezaná prkna dle potřeby (např. dle tloušťky figurek).

Technologie – ruční práce, na přípravu používá elektrické nářadí, ale finální zpracování je jemná ruční práce.

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

Vzory – stromečky, které se objevují i na německé straně regionu.

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční?

Tradiční je řemeslo tím, že je to rukodělná práce spojená s opracováním dřeva.

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

Pan Krejčí dle svých slov reaguje na poptávku, dělá věci na přání zákazníka. Uplatnění svých výrobků v budoucnu vidí v několika směrech – dřevěné výrobky zejména jako dekorativní předměty, luky a šípy v oblasti zábavy a řezbářské vybavení při trávení volného času laické veřejnosti, ale i pro některé profesionální řezbáře.

Řemeslník: Miroslav Ďuran - řezbář

1. Kontakt

neuveden

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučil?

Vždy se mu líbila práce s přírodním materiálem, díval se na řemeslníky a chtěl si to vždy vyzkoušet. Poprvé si práci se dřevem vyzkoušel na historickém jarmarku, pak u pana Krejčího, který mu ukázal jak na to. Pan řuran považuje pana Krejčího za svého učitele. Naučil se víceméně jako samouk práci se dřevem, opracování kamene, výrobu svíček ze včelího vosku, kovářství.

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

Jako dospívající vyřezal pro rodiče velký dřevěný příbor, obličejovou masku vyřezal ještě dříve. Pro sebe a blízké vyráběl výrobky ze dřeva od dob dospívání. Pro zákazníky vyrábí cca 2 – 3 roky – nikdy se práci se dřevem nevěnoval profesionálně, chtěl si vyzkoušet různé řemeslné obory a práce se dřevem ho zaujala nejvíce.

4. Na jaké výrobky se specializujete?

Specializuje se na výrobu **dřevěné lžíce**. Dokáže vyrobit svícny, misky, srdíčka, misky na mýdlo. Ale specializací je lžíce. Přizpůsobuje lžíce, tak aby jejich rukojeti padly jejich majitelům do ruky.

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

Nástroje – řezbářská dláta, starý soustruh.

Předvádí výrobu na starém, nohou poháněném soustruhu. Tento soustruh je raritou v regionu – na soustruhu vyrobí svícen, stojánek, ozdobné tyče.

Materiál – ze dřeva má nejradji třešňové dřevo, poté lípu, bříza, buk.

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pochází?

Pan řuran položil otázku, zda lze lžíci považovat za tradiční vzor, když je to běžná věc, která se používá dnes a denně.

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

Pouţívá tradiční postupy i postup výroby lţíce a výrobků, které dělá, je již daný.

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

Bez odpovědi.

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční?

řemeslo je tradiční postupem výroby a materiálem, který pouţívá i dřevem.

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

řezbářina a práce se dřevem má uplatnění v budoucnu. Dřevěné výrobky nachází uplatnění v oblasti ezoteriky a jako módní prvky. Přírodní materiály mají budoucnost, lidé se navrací zpět k přírodním věcem a materiálům.

Řemeslník: Josef Frnka - řezbář

1. Kontakt

Adresa: Jindřichovice, Jofr76@seznam.cz

Telefon: +420 723 877 573

2. Jakým způsobem jste se řemeslo naučil?

Je samoukem. Prvotním impulzem bylo, ţe chtěl dělat svým blízkým radost vlastnoručně vyrobeným dárkem. Některé členové rodiny pracovali v lese i káceli stromy, coţ jeho vztah ke dřevu určitým způsobem také formovalo. Bratr se věnoval výrobě betlémů, byl mu v začátcích vzorem. řezbářině se věnuje jako svému koníčku. Tradiční řezbářinu hodně studoval z literatury nebo okoukal postupy například na historických trzích (např. práci pana Krejčího). Práci s motorovou pilou zkouší sám, případně se inspiruje videy na internetu.

3. Jak dlouho řemeslo vykonáváte?

Klasické řezbařině se věnuje 13 let. Poslední 3 roky mu ulehčila rychlořezba motorovou pilou (speedcarving). Líbí se mu rychlořezba, protože je výsledek brzy viditelný.

4. Na jaké výrobky se specializujete?

Dříve betlémy či menší soušky, svícny, tradiční sochy řemeslníků a umělců (cca 20 – 30cm) či řezbář, dráteník, trumpetista a další.

Nyní rychlořezba motorovou pilou – sochy ptáků – orli, sovy, chrliče, postavy v životní velikosti.

Obrázek 62: Sochy ptáků

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obrázek 63: Vyřezávaná postava v životní velikosti

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Pomocí rychloŚezby vyrobí cokoliv, vnímá to jako výzvu zkouget nové vIci a zároveŕ se zdokonalovat.

Obrázek 64: Betlém

Zdroj: vlastní fotodokumentace

5. Jaké používáte nástroje a materiály?

Nástroje ï pily, brusky, speciální liğty na pily, pŚi tradiļní ŚezbaŚinĎ pouğívá dláta.

Materiál ï dŚevo lípy nebo olğe pro tradiļní ŚezbaŚinu, pro rychloŚezbu dŚevo jehliļnanŢ ï borovice, modŚin.

6. Používáte tradiční vzory, a odkud pochází?

Z tradiļních vzorŢ vyrábí klasické misky nebo lğíce. Výrobky, které jsou typické pro vĎğinu ŚezbáŚŢ.

7. Jaké postupy nebo technologie při výrobě nejčastěji používáte?

PŚi tradiļní ŚezbaŚinĎ si opracovává a pŚipravuje dŚevo od samého zaļátku, pouğívá tradiļní zpŢsob opracování dŚeva ze ğpalku ağ do podoby foğen, latí a následnĎ drobnou ruļní prací opracovává do finální podoby.

Pro rychlo řezbu není potřeba přípravy dřeva, řeže rovnou ze špalků, dřevo nenechává vysychat. Dřevo listnatých stromů je pro rychlořezbu nejvhodnější čerstvé, čerstvě mokré, dřevo jehličnanů naopak suché.

8. Co z výše uvedeného považujete za typické pro region?

Výrobu betlémů.

9. Čím je Vaše řemeslo tradiční?

Jedná se o staré řemeslo, o tradici, která umírá. Málokdo se řezbařinou živí.

10. Jak vidíte uplatnitelnost Vašeho řemesla v současné době? Čím jsou Vaše výrobky zajímavé pro moderního spotřebitele?

Rychlořezba je pro veřejnost lákavá jako zpestření, kdy je výsledek rychle vidět. Výrobky uplatnitelné jako dekorace. Výrobky z rychlořezby zejména jako větší zahradní dekorace, dekorace na veřejných prostranstvích apod. = ozdobné, estetické uplatnění. Výrobky tradiční řezbařiny slouží jako dekorace.

řezbařina je v tomto kraji nedoceněná.

SHRNUTÍ

Zmapování řemesel na české straně území regionu Euregio Egrensis, a především přímá komunikace a rozhovory se zde působícími řemeslníky přinášejí zcela nový pohled na tradiční řemesla v této oblasti. Zajímavým zjištěním byla skutečnost, že většina řemeslníků se svému oboru nevyučila na některé ze středních škol nebo učilišť, ale předáváním zkušeností od ostatních. Jednotliví řemeslníci se někdy liší v pohledu na otázku tradice či tradičních materiálů, vzorů, postupů a celkově definice tradičního řemesla. Co ale všechny spojuje, je to, že své řemeslo vykonávají s láskou a nadšením, které je až nakažlivé. To považujeme pro zachování tradičních řemesel za velmi důležité. Smutné naopak bylo někdy zjištění, že o řemeslo není mezi mladými lidmi příliš velký zájem a řada námi zmapovaných řemesel se ani nevyučuje na žádné škole. Nezbývá tedy než věřit, že se budou stále objevovat noví řemeslníci, kteří se budou chtít tradičním řemeslům věnovat, a uchovávat je tak i pro další generace.

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Ukázky paličkování 10

Obrázek 2: Ukázky paličkování 11

Obrázek 3: Háčkování a pletení 11

Obrázek 4: Krajka „Krušnohorský květ“ 17

Obrázek 5: Krajka "Velikonoční závěsné vajíčko" 17

Obrázek 6: Záložka do knihy 18

Obrázek 7: Detail záložky do knihy 18

Obrázek 8: Detail střapce záložky 18

Obrázek 9: Penženky z dílny paní Dubcové 23

Obrázek 10: Ukázka výrobků paní Dubcové 24

Obrázek 11: Přírodní kůže, tzv. půlka 25

Obrázek 12: Barvená kůže z koželužny 25

Obrázek 13: Nástroje, voskovaná nit 26

Obrázek 14: Vysekávací stroj a výsekové nože 27

Obrázek 15: Šerfka 27

Obrázek 16: Barvení 28

Obrázek 17: Vytvoření rýhy 29

Obrázek 18: Vyznačení dírek a jejich propíchání šídlem 29

Obrázek 19: Ruční šití 30

Obrázek 20: Šití na průmyslovém stroji 31

Obrázek 21: Vytenčení hran na šerfce 32

Obrázek 22: Opracování hran hranořízkem 33

Obrázek 23: Ukázka pracovních strojů 36

Obrázek 24: Ukázka výroků pana D´Agnola 38

Obrázek 25: Řezačka pásů kůže 39

Obrázek 26: Ševcovský koník 40

Obrázek 27: Přístřešek 47

Obrázek 28: Tesařské spoje 47

Obrázek 29: Tesařské spoje 48

Obrázek 30: Tesařské spoje 48

Obrázek 31: Truhlárna na Statku Bernard 52

Obrázek 32: Ukázka tvorby, plakát s výrobky, které lze vyrábět při řemeslném kurzu 53

Obrázek 33: Ukázka tvorby pana Duba 54

Obrázek 34: Ukázka tvorby pana Duba 55

Obrázek 35: Ukázka tvorby pana Duba 57

Obrázek 36: Ukázka tvorby pana Vacheta (schodiště) 58

Obrázek 37: Dveře se skleněnou výplní 59

Obrázek 38: Židle a stůl vyráběné tradiční metodou 60

Obrázek 39: Ukázka tvorby pana Vacheta (autobusová zastávka) 61

Obrázek 40: Chameleon (kombinace kámen- železo) 66

Obrázek 41: Ukázka z tvorby Ivo Rudolfa 66

Obrázek 42: Ukázka z tvorby Ivo Rudolfa 67

Obrázek 43: Kovadliny 68

Obrázek 44: Signatura kováře pana Rudolfa (R uprostřed výrobku) 69

Obrázek 45: Kovářská výheň a nástroje na zpracování železa 70

Obrázek 46: Kovářská výheň 71

Obrázek 47: Ukázka tvorby 72

Obrázek 48: Forma v bucharu 73

Obrázek 49: Kovadlina 73

Obrázek 50: Kladiva a kovářovo moto 74

Obrázek 51: Buchar 75

Obrázek 52: Kování trámů 77

Obrázek 53: Ukázka tvorby pana Částky 77

Obrázek 54: Vlevo buchar, vpravo kovadlina 79

Obrázek 55: Ukázka výrobků pana Částky 80

Obrázek 56: Ukázka tvorby (lampa) 81

Obrázek 57: Ukázka tvorby pana Částky 81

Obrázek 58: Betlém 86

Obrázek 59: Stromečky z hoblin 87

Obrázek 60: Svícen z jednoho kusu dřeva 87

Obrázek 61: Řezbářské nástroje 88

Obrázek 62: Sochy ptáků 92

Obrázek 63: Vyřezávaná postava v životní velikosti 93

Obrázek 64: Betlém 94

Seznam použité literatury

Benda, Klement a kol. 1999. *Od Velké Moravy po dobu gotickou: Dějiny uměleckého řemesla a užitného umění v českých zemích.* Praha: Lidové noviny, ISBN 80-7203-245-3, 80-7106-358-4

Dirlam M. 2013. *Stavební truhlářství- Tradice z pohledu dneška*. Praha: Grada Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-4721-7

Frolec, Ivo. 2003. *Kovářství.* Praha: Grada Publishing, a.s., ISBN 80-247-0611-3

Josten, Elmar a kol. 2010. *Dřevo a jeho obrábění.* Praha: Grada Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-2961-9

Kysilka, Karel a kol. 2006. *Podkovářství.* Praha: Grada Publishing, a.s, ISBN 80-247-1592-9

MAS Sokolovsko, o.p.s. 2010 (číslo 2). *Článek „Zaniklé domácí výroby v Krušných horách" 2.,* Stanislav Bucharovič, Časopis: Sokolovsko. Sokolov

Pejčka, Jan. 2013. *Rekonstrukce roubených staveb*. Praha: Grada publishing, a.s., ISBN 978-80-247-3239-8

Révay, Pavel, Vondruška Šimon. 2010. *Umělecké kovářství. 2. přepracované vydání.* Praha: Grada Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-3273-2

Sulzenbacherová, Gudrun. 2003. *Zapomenutá řemesla a život na venkově.* Praha: Slovart, ISBN

80-7209-453-x

Vinař, Jan a kol. 2010. *Historické krovy: typologie, průzkum a opravy*. Praha: Grada Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-3038-7

Vlasák, Vladimír, Vlasáková Eva. 2002. *Dějiny města Kynžperku nad Ohří*. Praha: Maroli, ISBN 80-86453-11-1

Wöhrlin, Traugott. 2008. *Nábytkové slohy od antiky po současnost*. Praha: Grada Publishing, a.s.,

ISBN 978-80-247-2034-0

Mináč, Marek. *řezbářství.* Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0743-8. (str. 40 -67)

Zábranský, Milan, Roda, Jan. *Putování za betlémy České republiky*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5063-7

Hánová, Jiřina, Valenta, František. *Betlémy. Praha*: LIKA KLUB, 2002. ISBN 80-86069-21-4. (str. 49-52)

MAS Sokolovsko, o.p.s. 2010 (číslo 2). Časopis: Sokolovsko. Sokolov

Prošková, Iva, Křivánková Ivana. *Výrobky z kůže. Výtvarné ruční zpracování.* 1994. Nakladatelství PALIČKOVÁNÍ

Olga Floriánová.. *Kůže-zpracování a výrobky*. 2005.Grada Publishing, a.s. ISBN 80-247-1091-9

Internetové zdroje

http://www.kovari.org/

http://www.muzeum-remesel-merklin.cz/

http://www.stredniskolaoselce.cz/

http://www.stredniskoly.cz/

http://www.tesarskahut.cz/

http://www.truhlarstvi-postaru.cz/

http://truhlarstvi-vachek.webnode.cz/

Lidové umění Krušných hor. Krušnohoří bez hranic [online]. Dostupné z: http://krusnohori-bez-hranic.cz/lidove-umeni-krusnych-hor

KOMÁREK, Josef, ZÁBRANSKÝ, Milan. Lidské vztahy člověka a přírody? Vypovídají o nich betlémy. Betlémy [online]. [cit. 11.08.2016]. Dostupné z: ttp://www.betlemy.cz/betlemar003.htm#Historické_vztahy_člověka_a_přírody____Vypovídají_o_nich_betlémyé _

Krušnohorská paličkovaná krajka - L. Zubačová, Krušnohorský luft 12/2012, 1-2/2013 [online]. Dostupné z: http://kvmuz.cz/public/data/upload/krusnohorska-krajka-l-zubacova-krsnohorsky-luft.pdf

ř emesla na západě Čech: rukavičkářství [online]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plzen/publicistika/_zprava/1069133

Exkluzivní rukavice z Abertam, Muzeum Karlovy Vary [online].Dostupné z: http://kvmuz.cz/typ/exponat-mesice/exkluzivni-rukavice-z-abertam

Historie architektury: Chebské hrázděnky [online]. Dostupné z: http://www.dumazahrada.cz/stavba-rekonstrukce/architektura/22341-chebske-hrazdenky/

Chebský dům [online]. Dostupné z: http://www.etnofolk.eu/cs/article/chebsky-dum

1. Tesařské symposium [online]. Dostupné z: http://www.tesarskahut.cz/userfiles/files/1-tesarske-sympozium.pdf

Reference/Tesařské symposium [online]. Dostupné z: http://www.tesarskahut.cz/fotogalerie-workshopy/tesarske-sympozium-ii/